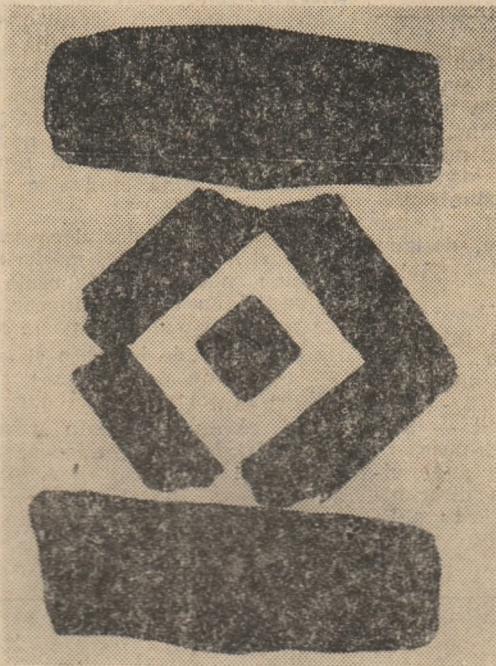
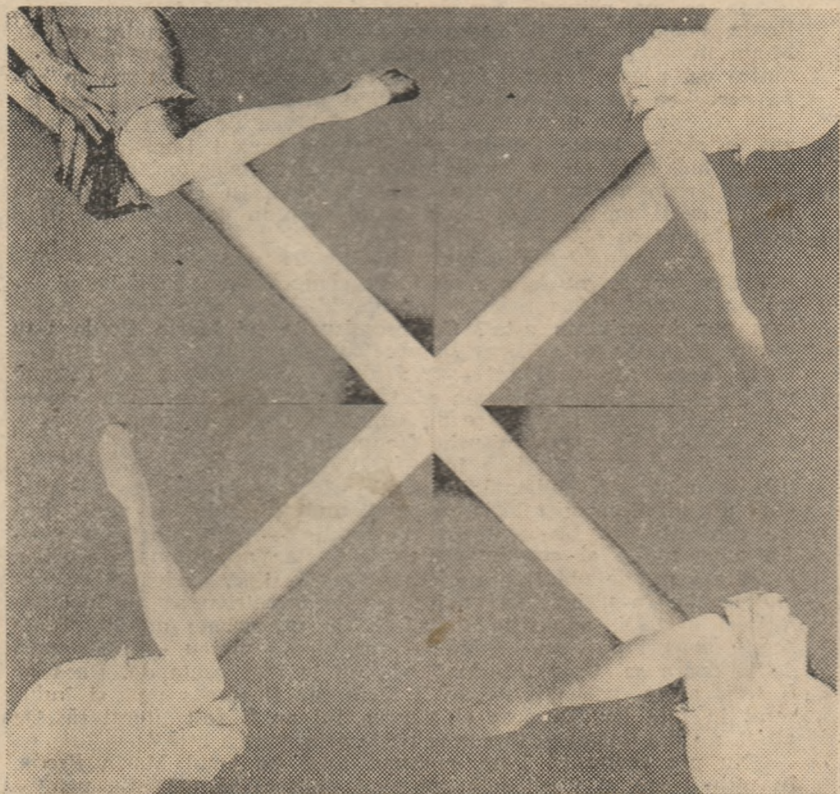

renaștere românească, integrare europeană

Număr ilustrat cu reproduceri după lucrările din expoziția de grafică japoneză deschisă la Palatul Culturii — Iași.

Mesaj artistic din țara Soarelui-Răsare

Eram tentat să titrez această cronică **Stampe japoneze** dar mi-am dat seama că operele prezentate acum la Galeria de artă contemporană a Muzeului de Artă din Iași s-ar încadra doar parțial sub un asemenea titlu. În fond, sintem departe de ceea ce a impus o astfel de tehnică în conștiința generală. Față de stilul și rezolvările grafice ale școlii yukiō-e și de unii dintre slujitorii ei între care, desigur, Hiroshigi, Hokusai, Utamaro, lucrările de acum tind spre o universalizare a tipului de limbaj și, implicit, spre o diminuare a specificității artei nipone. Sigur, vom putea recunoaște și acum acuratețea expresiei, lapidaritatea ei, coloritul exuberant, tenta simbolică, dar dorința unei sincronizări cu tipul de imagine eu-

ropean a estompat farmecul discret al stampelor de altădată.

Ce ne oferă însă expoziția de acum? Statistic vorbind, întâlnirea cu 45 de creatori și 75 de opere. Realizate în tehnicile grafice cele mai diverse, de la serigrafie și monotip până la aquaforte și xilografie. Uneori, artiștii japonezi au apelat la tehnici mixte. Nu este, exclusă intervenția pe fotografie cu scopul evident de a sugera lucrul în priză directă la real, opera nefiind altceva decât o prelungire a realității imediate. Uneori chiar se ajunge la o supraevaluare a realității, imaginea trimițând la un suprarealism halucinant prin abundența detaliilor. Ceea ce altădată era sugestie și simbol, acum e doar definiție și concept.

Această orientare a artistului contemporan japonez spre orizontul cultural european vrea să sublinieze poate o tendință de integrare spirituală sau, poate, la fel de bine, o recuperare a ceea ce ei numesc — cu invidie secretă — miracolul european al artei. Și într-un caz și în celălalt fenomenul merită atenție deoarece lucrările expuse acoperă patru decenii de căutări și împliniri sub semnul ieșirii din specific și intrării în nota dominantă a limbajului artistic al zilei.

Există însă, parcă spre a sublinia analogiile posibile, și o foarte elocventă excepție. Este lucrarea **Western Manner** semnată de Sumio Kawakami și datată 1954. Scena reproducă, am zice o scenă de gen, conține toate elementele specifice

stampe tradiționale. Senzația de viață liniștită, de abandon în universul plăcerilor domestice ne amintește de rolul curtezanelor nipone, de linia gracilă, insinuantă a meșterilor yukiō-e. Celelalte compoziții cultivă semnul autonom dar și combinațiile cu o valoare strict decorativă. Ingenioase nu o dată, rezolvările impun un impecabil meșteșug, o acuratețe aproape perfectă a imaginii. Și totuși întrebarea persistă: în absența ambiguității, a misterului, arta nu are cumva de suferit?

Mesajul artistic venit acum din țara Soarelui-Răsare are, privit global, semnificația nevoii de comunicare, de cunoaștere. Avea, desigur, dreptate Domnul Tușima de la Ambasada Japoniei: „dacă până acum toate mesajele noastre s-au cîntonat doar în București, a venit timpul să descoperim și marea lecție culturală a Iașilor, oraș pentru noi încă necunoscut”. O asemenea atenție ne onorează dar ne obligă. Într-o lume a competiției, startul este foarte important...

ION BELDEANU

Născut la 22 august 1939 în Zamotsea, județul Suceava. Membru al Uniunii Scriitorilor din România. Fondator și unul dintre realizatorii publicației „Pagini bucovinene” (1982—1989) devenită din 1990 „Bucovina literară”.

Debutază editorial în „Caiet de poezie” (volum colectiv), Ed. Eminescu, 1973. A publicat următoarele volume: *Destine din Nord* (publicistică), Ed. Junimea, 1974; *Mirele Pinișii* (versuri), Ed. Cartea Românească, 1976; *Albastru de Bucovina* (publicistică), Ed. Albatros, 1979; *Bună seara frumoasă poveste* (versuri), Ed. Junimea, 1981; *Armura solară* (versuri), Ed. Eminescu, 1984; *După amiaza unei amintiri* (proză), Ed. Junimea, 1985; *Lecția de melancolie*, Ed. Dacia, 1987; *Iarba iubirii* (publicistică), Ed. Junimea, 1989; *Semințe eterne* (versuri), Ed. Militară, 1990.

Referințe critice (selectiv): Al. Piru (în „Lucașfăruș” nr. 15 din 1977), Laurentiu Ulici (în „România literară” nr. 17, din 1977), Mihai Dinu Gheorghiu (în „Convorbiri literare” nr. 11, din 1978), Constantin Călin (în „Ateneu” nr. 139, din 1979), Valentin Tașcu (în „Steaua” nr. 5, din 1982), Zaharia Sângeorzan (în „România literară” nr. 38, din 1984), Al. Cistelean (în „Familia” nr. 5 1982), Ioan Holban (în „Cronica” nr. 5, din 1985), Liviu Papadima (în „Tribuna României” nr. 375, din 1988), Adrian Dinu Rachieru (în „Lucașfăruș” nr. 39, din 1988).

Țipăt de culoare

Deci nimic nu pare a fi schimbat
Aceiași cerșetori marchează
intrările marilor magazine
și orațiile lor, mai insistente, mai precise
în expresie surprind trecătorii
și-i aruncă unul câte unul
în cușca albastră a hipnozei

Zidurile improașcă țipete de culoare
o, s-au înmulțit ofertele erotice
această superbă felină cu suris
ademenitor e chiar fiica vecinilor
Iată o afacere sigură, imi zic, ce
poate schimba cursul existenței
făcând-o prosperă

Mai merită să-ți pui întrebări ?

O gheară deasupra capului

Duminică dimineața orașul arată ca o
gară abandonată; sună clopotele și haite de ciini
răscolesc răcoarea.
O identitate nevrozată, vise bolnave de care
mă las purtat printre piramidele
somnului. La urma urmelor
ce sens are reculegerea? Cuvintele ies
din negrele ganguri sfichiindu-mi respirația.

Pendulare peste ogoarele percepției:
exersează, ride ori strigă
acum cind poți încerca miracolul smulgerii
din indiferență deși ai aerul celui
ce părăsește poarta spitalului
Mai la stînga, mai la dreapta
prin aburii de oțet, prin stolul de rațe
poliglote
fără a deschide gura, fără a încerca să mai
trișezi.

Lecția de tragere

Intrăm în poligon și de veselii ce sintem
floarea mirosii face tumba
O ușă doborâtă în calea hipnozei
Pe linia de ochire se leagănă caraghios
pinguinii
Hai trage, răcnește căpitanul, și nu
înțeleg de ce se grăbește, e doar o
petrecere la iarbă verde, nu-i așa?
Puștile tăcâne piu piu
fluieră frunzele și cimpia se colorează
în roșu. Nu mai rid, nu mai ridem
Ne pindim excitați ah ce plăcere
oho ce distracție

Dimineața nechează peste singele nostru ciuruit.

Peisaj cu păsări captive

Aștept masa de seară. Pe ușa cantinei
dau năvală pensionarii micii stațiuni
de ape și iluzii.
Am număr de ordine 22; fiecare număr
isi ia în primire făruri, furculița
și eventual singurătatea.
Dacă e rasol cu paste făinoase e marți.
Bătrina din fața mea
mormăie nemulțumită „iar macaroane?”
dar nu uită să mai ceară o porție.

Mestec indiferent urmărind zborul
vrăbiilor captive pe sub tavanul
halei imense, apoi constat că toate
ferestrele sint perfect închise.

Nu se mai poate scrie

Nu se mai poate scrie.
Nici eu nu știu cu ce aș putea
să vă rețin atenția. Micile drame ale provinciei
mă lasă și pe mine indiferent
Ieri, de pildă, în Piața de legume
i-am văzut pe membrii
unei secte religioase încercînd
să se facă observații
cîntau printre mormane de varză și cartofi
și nimeni nu-i auzea.

Pînă cînd vine ceața

Pînă cînd vine ceața, pînă cînd
voi afla că aceasta este doar o clipă
a marelui gol
nu fac decît să adun măruntele drame
de provincie din care se alcătuiesc
vertebrele poemului deși funia
spinzuratului nici nu există
acolo unde s-ar crede a fi
ea flutură deasupra orașului
neluată în seamă și totuși ademenitoare
ceea ce nu înseamnă că are vreo relație
cu abatoarele prospere
în fața cărora cimpia desigur se trage
tot mai mult spre noapte
pînă cînd vine ceața
pînă cînd toate asemenea nimicuri
vor fi înghițite de marele gol.

Vecinul Pompilius

La capătul coridorului miriie coiotul.
Poate dărîma zidul, se arată îngrijorat
vecinul Pompilius, nu putem rămîne
indiferenți, să facem ceva, e o timpenie
Intr-adevăr coiotul roade hămesit
iluziile pe care tocmai se sprijină
fericirea noastră de fiecare zi

Perștii se degoleșc și dau la iveală
micile drame personale
și câte o mie și una de măști ale ipocriziei
la vederea cărora Pompilius
își simte dintr-odată sufletul
ca o găteată de gunoi
în casă, iată, izbește cu piciorul
și plenește fluierînd, fluierînd.

„Un secret „flux” bacovian, ipostaziat în „Promenadele duminicale” din orașul provincial, în plictis și o uniformitate nu suficient de bine ascunsă, pentru a-și pierde expresivitatea directă, traversează poemele lui Ion Beldeanu; melancolia solitarului este arareori blindă, ironia sa este de prea puține ori bonomă: acestea — melancolia și ironia — exprimă o atitudine și o stare care, iată, este „devoratoare”.

Ioan HOLBAN („Cronica”, 1988)

„Există în toată poezia de pînă acum a lui Ion Beldeanu o tentație spre nostalgia barocă a unui pseudoexotism livresc care îl conduce spre o calligrafie a versului elegantă, elevată, de rafinate distilări sentimentale. Motivul poetic iese aici din măsura cotidianului, haloul insinuant proiectîndu-l pe coarda meditației grave asupra destinului”.

Constantin CUBLEȘAN („Tribuna”, 1981)

Ce zice vînzătorul de ziare

O privire înstrăinată a bufonului
dimineața cînd impulsuri oarbe agită strada
E un fel de a încăleca realitatea
tăindu-ți cărare prin cîmpul minat
Oricum vremea poemului a trecut
— zice vînzătorul de ziare —
colcăie, crimele, perversiunile și
afacerile mănoase prin maldărul de
hirtii cu cerneala încă neadormită

Intr-adevăr, zici tu, observînd pe
acoperișul catedralei o armă cu lunetă
care tocmai își caută ținta.

Cucul de iască

Cucul de iască iese și strigă: o
cacialma, totul a fost o cacialma
Acum visul are aripi deocheate
onoarea și concordia-s la dreapta sa
Ce frumoasă lucrare: creiere peticite
și ave maria, orașul trepidează
intimplările i se revarsă
printre eșarfele de nu mă uita

Numai nebunul cel vesel picotește
în clopotnița zilei numărîndu-și ereziile
El care le știe pe toate
el și numai el predestinat fiind pentru
glorie.

Oraș străin

Pantera e cu ochii pe tine.
Printre turnuri și plase de înaltă tensiune
urcă iedera vicleana. Ce cauți tu
în această pădure de beton și indiferență?
Asfalt mitraliat de motoare
animale scăpate din somnul fetei de ciocolată
Buzele mele singurează rostindu-ți
numele, Eldora: să respirăm o clipă
cît zborul păsării, pantera e cu ochii
pe noi, își va infige colții
imi va rupe carnea

Ziua de mine iat-o arătîndu-și coapsele.

Tu vei spune doar atît

Mai mult nici nu se poate povesti.
Umbra lui bănuită trece
prin lucruri și printre lucruri lăsînd
o liniște peste care își scoate capul
firul de iarbă și întrebă:
dar ploile galbene? dar hohotul
deasupra pianului adormit
Acum ce poți să mai faci cu această realitate
care ți se oferă ca o femecie abandonată?
Dacă așezi palmele la ochi vei auzi
intimplările toamnei
ca niște ruguri arzînd
In clipa următoare se va deschide ușa
și tu vei spune doar atît: intră
sint pregătit să te ascult.

Nu vă datorez nimic

Nu vă datorez nimic; poate doar
muntele mut așezat între mine și voi
care mă face să văd cît de înalt e cerul
și cît de aproape groapa cu lei.
Rătăcind mereu găsește singurătatea
o binefacere deși simt moartea
furișată ori furișîndu-se prin preajmă
în vreme ce eu visez
amurguri călătoare și cai focoși
răscolind cenușa dintre ură și glorie.

Și iată se face frig petse micile îndoieli
vine ora de echilibru
cînd paznicii își beau ceaiul de seară
și mă privesc îngăduitor
ca pe o pradă prea sigură.

„Provincia lui Ion Beldeanu este o enclavă a liniștii, un loc unde nu se întimplă ceva care să disloce habitudinile, să amorseze individul la ritmurii proaspete, la mișcări ascendente. Nu este un spațiu al soluției progresive; nimic sordid, nimic bolnav... Putem, cred, conveni că provincia acreditată de Ion Beldeanu nu este o realitate umană obiectivă, ci proiecția unei complicate stări a eu-lui poetic structural romantic”.

Mihail IORDACHE („Pagini bucovinene”, 1988)

„Ion Beldeanu e un melancolic aplecat spre sen-surile celo adînci ale lucrurilor, din care extrage mereu pretexte poetice. Transpare din toată această lirică, mai mult murmurată decît rostită cu voce tare, un sentiment al tainei și credința țărînită în morala naturii”.

Dumitru Radu POPA („Tribuna României”, 1988)

M-am întrebat de ce filosoful, istoricul și criticul literar Hippolyte Taine, în celebra sa apărare a secolului al XVIII-lea francez (spre deosebire de ideologii Revoluției franceze îl socotea ca o culme a culturii, fapt pentru care a fost decretat reacționar), adică în elogiul Ancien Regim-ului, ocolște cunoscutul roman al lui Laclos, **Legături primejdioase** (*Les liaisons dangereuses*, 1782). Poate că era pentru el un document incomod, căci eroina principală, marchiza de Merteuil întrecea tot ce s-a scris în literatura universală în materie de perfidie feminină. Nu poți s-o compari nici cu tipul „Vamp” (prescurtare de la „Vampir”), în genul lansat de Marlene Dietrich sau de Greta Garbo (în primele ei filme, deoarece ulterior a fost ea însăși o victimă), nici cu tipul pe care-l lansează moda mai nouă „bordelle”. Vampele duceau la pierzanie pe partenerii lor, dar aceștia erau ei înșiși vinovați lăsându-se răpuși de patimi, iar seducătoarele acționau mai mult prin dotarea lor înnăscută și mai puțin prin calcul rece. Mai târziu, filmul „negru” din anii '50, '60 lansează vampe care-și îndemnau partenerii la crimă nu dezinteresat, ci îndemnate de dorința de îmbogățire.

Dar marchiza de Merteuil din romanul lui Laclos posedă ea însăși o avere colosală și nu fringerea inimilor o interesează: țelul ei este **stăpânirea** caracterelor, influența ei este exclusiv psihologică, ea devine un fel de criminală a saloanelor și dușmanul ei de moarte sint sentimentele în sine: oriunde le observă, trebuie să le distrugă.

Legături primejdioase

Totuși, are și ea o unealtă: vicontele de Valmont, un libertin detracat și superindividualist, la fel de indiferent ca și marchiza în fața oricărei moralități; de altfel, i-a fost amant. În prezentul narativ, de Merteuil îi propune s-o seducă pe Cécile, o tinăra de casă mare, care tocmai își termină educația la maici și intenționează să se mărite cu un alt fost sau prezent amant al marchizei. De precizat, că pentru de Merteuil nu-i vorba de răzbunare amoroasă, ci de distrugerea sentimentelor, căci acesta este programul ei: să nu tolereze legăturile de inimă. Valmont ar prefera s-o cucerească pe Madame de Tourvel, frumoasă, religioasă, de bună reputație, dar marchiza insistă. Drept rezultat, Valmont le seduce pe amândouă: din nevinovată Cécile face o perversă, iar cu mindra și nobila de Tourvel aplică o tactică atât de perfectă, încât nefericita se îndrăgostește sincer de el. Lucru insuportabil pentru marchiză, cu atât mai mult cu cât și Valmont începe să nutrească o slăbiciune pentru madame de Tourvel. Marchiza, prin argumente privitoare la „independența” de mare seducător al lui Valmont, îl determină s-o părăsească pe de Tourvel, care moare de disperare. Pe urmă, însă, marchiza se hotărăște să scape și de Valmont, căruia nu-i iartă clipele de ezitare: dă în vileag o scrisoare compromițătoare unui alt tinăr de societate, odinioară îndrăgostit de pura Cécile; acesta, turbat de gelozie, îl ucide pe Valmont într-un duel.

Aceasta este intriga romanului, dar nu ea este esențială în romanul lui Laclos, ci caracterul marchizei de Merteuil — o femeie aflată la limita monstruoasă a satanice, totodată de o sugestivitate hipnotică, iradiind perspicacitate și forță malfică. Tocmai de aici au provenit și avatarurile cărții lui Laclos. Autorul a fost decretat un clasic, dar a fost repudiat și blestemat, acesta fiind probabil destinul scriitorilor care încearcă să analizeze **Răul** și ajung la concluzia că are o valoare care nu poate fi totuși trecută sub tăcere, că nu se știe ce-i de făcut cu ea sau cum să te descotorosești de piatra rea. Aceeași tactică se utilizează și în cultura care încearcă să fie educativă: afirmă că răul este respingător, eronat, irațional, dar ajunge la concluzia că mai bine ar fi fost să nu se vorbească deloc de el. Marchizul de Sade — care susține că principala atracție a vieții este desfrâul sexual, pe care, de altfel, l-a ironizat — Machiavelli — care ajungea la concluzia că singura forță decisivă în politică este puterea și că cine vrea să repare succese trebuie să renunțe la morală — până și Marx — care, în definitiv, spune că istoria este condusă de viciul averției și de luptă neîntreruptă între grupurile sociale — toți acești gânditori, într-un fel sau altul, au fost puși la index. La fel s-a întâmplat și cu Laclos, care din secolul al XVIII-lea a fost interzis; până și în 1903, la Lyon, cartea sa a fost confiscată, împreună cu alte titluri „pornografice”, iar editorul amenințat cu o sumă foarte pipărată.

Așadar, de acum a tăcut Taine, dar iată că în secolul XX a vorbit despre **Legăturile primejdioase** cinematograful. Mai

intii Roger Vadim, care încerca să demonstreze că în nivelul de echilibru, bunăstare și completă libertate sexuală (era înaintea de descoperirea Sidei) atins de cultură se strecoară o tiranie necunoscută până acum. Sugerind o analogie cu situația din romanul lui Laclos, Vadim transferă intriga în contemporaneitate, micșorându-i însă prin aceasta dimensiunea, puterea de abstractizare. Este cazul tragediei antice care se desfășoară între zeii mitologici, nu „în mijlocul nostru” și le aceea devine generalizatoare, monumentală și simbolică. În filmul lui Vadim, marchiza, interpretată de Jeanne Moreau, devine, din păcate, mai mult o pariziancă intrigantă și abilă, iar Valmont, interpretat de Gerard Philippe, devine eroul central în pulover și la volanul unui Renault. (Ți se face chiar milă când pierе un băiat așa de frumos!). Or, Valmont nu este personajul cel mai important și nici „amantul perfect”, ci recele și cinicul „Mare calculator”. De aceea am receptat filmul lui Vadim ca un „story” despre un mic scandal calomnios petrecut în saloanele din Champs Elysées. După Vadim, romanul lui Laclos a fost preluat de Milos Forman, fixându-și atenția tot pe Valmont, ceea ce este, evident, o neînțelegere. Interpretul juca un tinăr fără de griji, responsabil, ușor de sedus și sentimental! După moartea doamnei de Tourvel, pe care o iubise, se lasă ucis în duel din disperare, căci se prezentase în stare de ebrietate. Iar marchiza de Merteuil este, în viziunea lui Forman, o birfitoare banală, cu un suris stereotip, așa că până la urmă am avut senzația unui Laclos povestit de bravul soldat Swejk. Filmul este însă de efect, prin costumele impuănătoare și ilustrația muzicală bogată. Poate fi vizionat cu satisfacție, dacă nu se știe nimic despre Laclos, și oricum pare a fi fost turnat din rămășițele recuzitei de la **Amadeus**.

Un al treilea cineast, Stephen Frears, propune însă un scenariu foarte apropiat de original și de aceea **Legăturile primejdioase** în această viziune capătă o rezonanță extrem de actuală. S-a păstrat stilul epocii, dar nu în sensul filmului istoric. Evident, epoca era reprezentativă, se purtau peruci și crinolone care pretindeau deschiderea ambelor uși pentru ca o femeie să poată trece dintr-o cameră în alta; dar a fost stilul care a subliniat cel mai mult feminitatea în întreaga istorie a îmbrăcămii — poate fi comparată cel mult cu **retro-ul** din anii '20. Lucru important, căci sexul frumos are trecere și manipulează omniprezent. În plus, filmul lui Frears acordă o mare atenție mediului ambiental: mătăsuri, candelabre, porțelanuri. Toate acestea recrează esența lui Laclos. Marchiza este în acest film un caracter polyvalent, de aceea mult mai neliniștitor decît ar fi fost reducerea la o nemernicie diavolească, așa cum au încercat s-o facă moralistii.

Așadar, de unde provine cinismul marchizei de Merteuil? De ce procedeză ea cu atita cruzime? Numai pentru că este „rea”, nimic mai mult? Atunci cînd mica Cécile, sedusă și demoralizată, îi cere sfatul marchizei cum să procedeze cu cei trei bărbați (fostul soț, Valmont, tinărul adorator care îl omoară pînă la urmă pe Valmont) marchiza îi sugerează că trebuie să-și bată joc de toți trei pentru a-și salva propria independență. Femeia este jertfa sentimentală a bărbatului, chiar atunci cînd acesta este sincer îndrăgostit; iubirea lui are totdeauna un sfîrșit, trădarea lui este inevitabilă, sentimentele lui nu sînt durabile. Așadar, femeia este mereu amenințată de distrucție interioară, dar tocmai aceasta rămîne șansa femeii, „forța” ei.

Fără nici o îndoială, programul marchizei te pune pe gînduri, mai ales în timpurile noastre feministe. Încă un lucru: romanul lui Laclos trece drept un manifest al spiritului intrigant, rece, calculat. Filmul lui Frears lasă altă impresie: personajele sînt conduse de sentimente „turbate”, freudiste. Marchiza și Valmont încep printr-o indiferență apatică, dar cad într-un fel de **delirium** al urii fără capăt și fără fund.

Laclos dă de gîndit și astăzi asupra adevărului caracterelor, a inimii omenești, asupra răului despre care nu există încă o siguranță și un consens în apreciere, formularea acestei îndoieli fiind marea forță a scriitorului francez, iar romanul lui dovedindu-și o genială contemporaneitate. Laclos nu a fost nici măcar consecvent în finalul propus: în roman, marchiza se îmbolnăvește de vîrsat negru și-și pierde un ochi, dar boala nu decurgea din imoralitate, ci era întâmplătoare și putea să cadă pe capul oricui. Cred că a inventat acest sfîrșit numai ca să o pedepsească în vreun fel pe de Merteuil și să-i liniștească pe cei care-i atacau cartea, ceea ce, de altfel, nu l-a ajutat prea mult. Tot astfel, Machiavelli afirma că în ceea ce-l privește, visează un guvern republican, ceea ce, de asemenea, nu l-a scăpat de urmărire. Cît despre comunismul lui Marx...

Natalia CANTEMIR

Eugen Pătrașcu: Romeo Cozma, aș zice să începem cu începutul: cînd te-ai născut și care îți este orașul natal?

Romeo Cozma: M-am născut la Bucu-reșii, spre asfințitul de toamnă al anului 1955, mai precis, în ziua de 13 noiembrie. După numai trei luni, părinții mei au revenit la Iași, orașul lor natal, și astfel am devenit și eu, prin adopțiune, ieșean.

— Știi cumva în ce zodie ți se circumscrie destinul?

— Da într-o zodie foarte puternică: „Scorpion”!

— Cred că este o zodie favorabilă și succesului în domeniul artei, de vreme ce ai izbutit deja să te afirmi în această direcție. Te-aș întreba însă, dacă drumul pe care ai pornit n-a fost cumva sugerat de familie. Ai în familie muzicieni?

— Desigur; de cînd o știu, mama mea a iubit foarte mult muzica. Avea o voce minunată, de soprană, și a cîntat în formații corale de amatori în timpul

Prim plan

Jazz în decalog cu ROMEO COZMA

studiilor liceale. În mod firesc, ea a fost cea dintîi care a încodit aptitudinile mele muzicale și, observîndu-le, mi-a îndrumat pașii în această direcție. La vîrsta de șase ani m-a dus la o pre-selecție pentru copii care doreau să urmeze școala și apoi liceul de artă și muzică din Iași. A fost un moment decisiv pentru tot restul vieții mele. După ce am trecut cu bine proba de voce, auz și ritm, am fost întrebat ce instrument prefer: vioara sau pianul? Pe atunci nu prea știam eu care-i diferența dintre o vioară și un pian. Am ales pianul. Pot spune că mi-am ales singur soarta și nu am regretat niciodată.

— Ce te-a atras mai mult spre jazz? Libertatea de improvizație, o libertate marcată totuși de hotarele unui ciclu armonic, hotare care nu sînt chiar de netrecut? Sau acea comuniune evasiframcasonică ce-i adună pe jazzmeni, fie ei interpreți, compozitori organizatori sau fani, într-o confrerie muzicală aparte?

— Aveam în jur de 15 ani cînd am ascultat, cu totul întâmplător, la un amic, întîiul disc de jazz din viața mea: era discul de debut al seriei „JAZZ-ELECTRECORD”, cu trio-ul pianistului Jancsi Körösy. Îmi amintesc destul de bine senzația de exaltare eterică pe care am încercat-o descoperind misterioasele frumuseți ale noului univers sonor, atât de proaspăt, atât de nou pentru mine.

— Știi că ai urmat cursurile facultății de compoziție a Conservatorului de muzică din Iași, unde — evident — ai învățat legile drastice ale compoziției preclasică, clasice, romantice, moderne. Te-au ajutat aceste studii în genul muzical pe care ți l-ai ales? Dacă da, și bănuiesc că așa este, prin ce anume?

— Parafrazîndu-l pe un regretat poet, aș spune că nu trebuie doar să fim, trebuie să mai și înțelegem. Iar ca să înțelegem, trebuie să știm. Evident, nu se poate apuca nimeni de jazz fără a avea talent muzical. Dar numai talentul n-ajunge. Trebuie să știm „carte”. Altfel nu vîd cum ar putea cineva să copleși un arc stilistic atât de vast pornind de la „rag-time” sau „dixie” și ajungînd la jazz-ul contemporan de fuziune sau „free jazz”. Numai un muzician creator, foarte bine pregătit și cultivat, va avea acces și va înțelege în profunzime acest fenomen ce a influențat destinul muzical al secolului nostru.

— În materie de componistică, ce primează în concepția ta: inspirația de moment sau „transpirația” perpetuă?

— Transpirația perpetuă, fără acel dram de inspirație este la fel de sear-bădă, de fără sens, ca un desert fără nici o oază sau, ca un cer, noaptea, fără nici o stea...

— Sigur, înainte de a-și profila propria sa personalitate, fiecare artist, în devenire, își alege un model sau mai multe: depinde de temperament, de cultură, de gradul său profesional. Care au fost sau care mai sînt încă idoli tăi întru jazz?

— Primul meu model în jazz a fost Ion Baciu jr. Lui îi datorez enorm în acest sens. Prin el am reușit să intuiesc, să ajung relativ repede, la esențele jazz-ului. Datorită lui am putut avea acces la tot ce are mai bun și mai frumos jazz-ul, de la începuturi și pînă azi. Nopti întregi analizam și discutam împreună, ascultînd înregistrări sau emisiuni radiofonice de specialitate cu L. Armstrong, D. Ellington, C. Parker, C. Mingus, T. Monk, Miles Davis, J. Coltrane, Art Tatum, Bill Evans. Al doilea model a fost Richard Oschanitzky. Cercetîndu-l și cunoscîndu-l mai bine viața și creația muzicală (în întregime, nu numai cea jazz-istică) am descoperit multiplele fațete ale unei personalități de excepție.

— Și acum ți-aș propune să ne prezinți pe scurt cele mai însemnate manifestări de jazz la care ai participat și care au fost izbînzile înregistrate în palmaresul tău de interpret și compozitor?

— Din 1982, anul debutului meu interpretativ în jazz, am participat cu grupul „Studio” sau sub nume propriu, la cele mai importante manifestări ale genului, din țară, organizate la Sibiu, Brașov, Costinești, Constanța, Satu Mare, București și Iași. În 1984, grupul „Studio” se situa pe primul loc în toată Federația Română de Jazz. Din 1988 am cîntat sub nume propriu, colaborînd cu muzicieni valoroși ca: Decebal Bădilă, Eugen Gondi, Virgil Popovici, Cătălin Rotaru, Garbis Dedeian ș.a. Prima participare la un festival internațional de jazz, organizat peste hotare, a avut loc în 1990, cînd, prin amabilitatea dumitale, Eugen Pătrașcu, am fost invitat, împreună cu „MOLDAVIAN JAZZ BAND” (un grup în stil „dixie”, alcătuit ad-hoc din instrumentiști ieșeni) la Montauban, în sudul Franței. În luna martie 1991, am efectuat un nou turneu peste hotare, de data aceasta în Germania, unde am cîntat alături de bateristul ex-ieșean Stelian Andronic și de încă trei instrumentiști germani: Eckart Gleim (g), Stanley Blume (a.s.) și Sebastian Hertzfeld (bass).

— Înainte de a formula ultima întrebare te-aș ruga să ne spui care este părerea ta despre jazz-ul românesc actual și, dacă ți s-ar propune să alcătuiesti o formație de tip „all stars”, pe cine ai avea în vedere?

— „Orice evaluare este o subiectivizare”. Voi încerca, totuși să alcătuiesc mai întîi, o formație de tip „all stars” în care alături de mine la pian, aș mai avea în vedere pe Eugen Gondi (baterie), Decebal Bădilă (bass) și Garbis Dedeian (saxofon tenor). Pentru o formulă ideală „all stars” a jazz-ului românesc iată care ar fi, în viziunea mea, componența: Jancsy Körösy (pian), J. Răducanu (bass), Eugen Gondi (baterie), Virgil Popovici (sax tenor) și Dan Mîndrilă (sax tenor sau sopran), toți improvizînd pe teme lui R. Oschanitzky.

— În încheiere, te-aș ruga să ne recomanzi cîteva dintre piesele pe care le-ai compus în ultima vreme și să precizezi ce satisfacții ți-au adus.

— Din creațiile mele aș aminti mai întîi temele „LORELEI” și „RITUAL SONG”, pe care le-am prezentat, în septembrie 1990, la Festivalul de la Galați — „DANUBIAN JAZZ” — unde s-a organizat și un concurs pe teme de jazz, primul în istoria jazz-ului românesc, și unde cele două piese au fost remarcate atât de juriul de specialitate cît și de publicul spectator, obținînd în final, spre marea mea satisfacție, două premii importante: piesa „LORELEI” a fost distinsă cu marea premiu al Festivalului, pentru cea mai valoroasă creație, iar „RITUAL SONG”, a primit Premiul Special al revistei „STAR” pentru piesa cu cel mai mare succes la public. Apoi am prezentat la Sibiu, Iași, Chișinău și în turneul din Germania două noi creații intitulate: „URANIA” și „IRENIKON”.

Eugen PĂTRAȘCU

(urmăre din pag. 3)

„eroul meu preferat”, fără a distinge net ce-i diferența de Descartes; eram entuziasmat de Dumnezeu filosofilor. Am avut șanse ca la 18 ani să cunosc și apoi să trăiesc sub influența a doi maeștri: Georges Vallin care mi-a dezvăluit lumea orientală și Guy Bugault care m-a familiarizat cu filosofia lui Platon. Astfel, în gândirea mea și-a făcut loc nu ideea conflictului, ci a unei anumite eterogenității a celor două domenii, al credinței și al inteligenței filosofice. Această eterogenitate de care am devenit tot mai conștient, s-a formulat în mine pornind de la contingenta și singularitatea unei revelații confruntate cu necesitatea și universalitatea propozițiilor filosofice. Dificultatea este că nici un fapt nu este rațional demonstrabil. Incarnarea verbului este un fapt; acest fapt este străin discursului filosofic. Dar, pentru om, a cunoaște nu este numai a înregistra, a constata, ci în mod necesar a înțelege. A înțelege o existență presupune mai întâi să-i sesizezi posibilitatea și această constatare este valabilă și pentru faptele sacre. Ele nu pot face obiectul unei simple constatări. Aceasta ar fi infra-uman. Credința este deci necesară în căutarea propriei inteligențe: *fides quaerens intel-*

credinței din principiile metafizice? Sub rezerva unor anumite precizări, așa răspunde fără ezitare: da. Chiar dacă așa demonstra metafizic posibilitatea încarnării divine, pe de o parte nu ar fi vorba decât de o demonstrație negativă (nu este imposibil ca...), iar pe de altă parte nu așa demonstra această posibilitate decât în general, în principiu. Or, eu cred în Isus Cristos, nu în posibilitatea principială a încarnării care se întemeiază pe natura teomorfă a arhetipului uman. Un asemenea eveniment nu poate fi gândit discursiv; de aceea nu putem adera la „gnosa” hegeliană: ea dă seamă de orice lucru, inclusiv de nașterea lui Isus, dar o face a posteriori. Iată de ce sinteza hegeliană este condamnată să nu poată integra decât cadavre conceptuale, nu realități vii. Tentativă de recuperare speculativă, ea anihilează ceea ce vrea să înțeleagă fără a ajunge a se înțelege ea însăși. Trebuie să scrutăm semnificația acestei imposibilități.

— Ne aflăm în prezența unui eșec al interpretării filosofice?

— Dacă filosofia trebuie să studieze credința, inevitabil va constata propria incapacitate în a înțelegi deductiv credința pornind de la propriile principii: singura soluție care-i rămâne este de a căuta sensul însuși al eșe-

onarea noastră existențială ne impun mai întâi a deprinde mental existența istorică a lui Isus: *fides ex auditu*. Non-deductibilitatea acestei existențe nu este un scandal pentru rațiune, dimpotrivă ea este plină de sens.

În planul cunoașterii, păcatul originar înseamnă ruptura semanticului de real, a subiectului cunoscător de obiectul cunoscut; cunoașterea nu mai are funcția sa unificatoare, ea devine mediată, dualizantă, mediată. Dualitatea și separația sint percepute ca lipsă și suferință, nu ca pe o stare normală și fericită. Filosofia a fost de la început deplin conștientă de această suferință cognitivă. Doctrinile și discursurile pot foarte bine să educe, să formeze, să informeze, dar nu pot satisface pe deplin. Dacă nu s-ar oferi niciodată inteligenței umane altceva decât întâlnirea cu ființe terestre închise în ele însele, ființe radical separate de mine în obiectivitatea ireductibilă și impenetrabilă, atunci fiecare întâlnire cu o ființă sau cu un lucru și care deșteaptă în mine promisiunea unei bucurii, ar trebui să fie constatarea unui eșec și a morții: fiecare act de cunoaștere ar fi nu o naștere, ci o moarte, o aneantizare. Ființa nu este decât alienare definitivă și totală a inteligenței? Dar ce spune credința inteligenței? Tu cauți Existența ca atare și tu nu întâlnești niciodată decât o ființă sau alta. Or, iată: eu îți propun întâlnirea unei ființe singulare, singura întâlnire posibilă pentru o creatură. Firește, întâlnirea cu această ființă singulară, mai mult ca altele, cere un *sacrificium intellectus*. Aici inteligența trebuie să renunțe la maniera obișnuită de a aborda lucrurile. Nici un raționament nu ar putea niciodată stabili demonstrativ că Isus este ființa singulară care posedă puterea divină salvatoare. Iată pentru ce inteligența, acceptând întâlnirea cu Isus și mărturia Bisericii asupra realității invizibile și divine, intră în obscuritatea credinței; dar obscuritatea credinței nu este deruta inteligenței, nu este o peșteră unde este înmormântată orice lumină intelectuală fără speranță de întoarcere. Ea este dimpotrivă asemănătoare obscurității nopții, singura care ne permite să vedem scinteierea stelelor.

Pentru a înțelege în ansamblu problema pe care o ridică, trebuie să ducem în profunzime analiza actului cunoașterii empirice. Actul cunoașterii empirice închide în sine un act de credință deseori nesocotit, deși Descartes și Husserl l-au evidențiat fără a-l numi ca atare. Actul de credință supranatural este un act de credință explicită. Rămâne de demonstrat că obiectul credinței nu este o iluzie, că realitatea invizibilă și salvatoare este adevărată; această demonstrație este în mod sigur imposibil de administrat: *actul de credință este starea de grație*.

Pornind de la întrebarea lui Jean Beaufret „comment redonner un sens au mot „Humanisme”? Heidegger accentuează statutul omului și implicit interogația etică în *Scrisoare despre „umanism”*: „Nu gândim încă îndeajuns de hotărât asupra naturii acțiunii. Cunoaștem acțiunea numai ca efectuarea unui efect. Realitatea efectivă a acesteia este prețuită după folosul ei. Însă natura acțiunii este aducerea la împlinire. Aducerea la împlinire înseamnă: a desfășura ceva în plinătatea naturii lui, a conduce într-acolo, *producere*. (...) Gândirea este *l'engagement* prin și pentru adevărul Ființei. Istoria acestuia nu dispăre niciodată în trecut, ea ne stă mereu în față. Istoria ființei poartă și determină fiecare „condition et situation humaine”.

Problema acțiunii — problemă eminentă etică — este afirmată în toată esența sa, înțelegând acțiunea nu prin raportarea la tehnică (a face sau a produce), nici prin raportarea la știință (la a cunoaște), ci privită ca act al gândirii. Majoritatea concepțiilor etice au fost dominate de un punct de vedere tehnicist (utilitatea, stăpînirea naturii, stăpînirea lumii); filosofia este afirmarea subiectivității și a fiindului. Concepția acțiunii în tradiția filosofică este umanistă, ea se întemeiază pe subiectivitatea înțeleasă ca rațiune dominantă, ca voință de afirmare, „în măsura în care este centrată pe subiectul uman ca agent capabil de a produce și de a dirija acțiunea sa, orice etică este antropologică. Omul este conceput ca stăpîn și posesor nu numai al naturii, dar înainte de toate al lui însuși” (André Clair: *Ethique et humanisme*). Așadar, etica include o teorie a acțiunii; într-o acțiune sint implicate trei ansambluri de elemente: mijloacele folosite de agent, constituția sa psihică și principiile. Acțiunea urmărește să schimbe lumea exterioară și totodată modifică agentul însuși, dar ea nu se desăvârșește dacă agentul care i se consacră nu îi dă o valoare și un sens.

Una din problemele spinoase, în acest context, este cea a acordului sau dezacordului autorului acțiunii; acest sentiment este variabil de la un individ la altul, de la o cultură la alta, el indică faptul că fiecare om este purtătorul unui etalon universal al binelui și al răului. Dacă prima ipoteză este adevărată, etica și morala se reduc la legi sau la obiceiuri, dacă a doua ipoteză este adevărată, morala este una. Se constată totodată o oscilare între afirmarea dreptului la diferențiere și convingerea că „fiecare om poartă forma întregă a condiției umane” (Montaigne). Ezitarea are loc între două teze: dacă fiecare cultură are propriile sale valori, propria idee de dreptate, legitimă ca și alta, etica, în societățile pluriculturale, are ca funcție să facă compatibile diferențele cu exigențele vieții comune.

În societățile moderne etica presupune deseori o legătură între auto-desăvârșire și participarea la viața cetății; reflecția politică are ca temă majoră „creșterea și descreșterea” cetăților. Platon amintește în *Legi* de miile și miile de orașe care s-au succedat, ce au dispărut, refăcînd ciclul regimurilor. Aceste orașe sau existențe rău conduse sint „asemenea vapoarelor care se scufundă, au pierit, pier și vor pieri încă, din greșeala nevrednicilor lor marelți și cirmaci vinovați de cea mai gravă ignoranță pentru că fără a cunoaște nimic din politică, ei își imaginează că posedă această știință în toate detaliile”. Astfel etica și politica nu sint dissociabile, dar nici nu trebuie confundate. Nefericirea oamenilor este că greșesc, propriu erorii fiindu-i nerecunoașterea; starea inițială este deci convingerea de a avea dreptate. Într-o lume ca aceasta, etica trebuie să înlăture neînțelegerea, sursă a intoleranței.

Unii politologi au subliniat, în ce privește colectivitățile, că acestea nu au etică, au reacții, entuziasm, frică, opinii — ceea ce incumbă individului o schimbare la capătul căreia va descoperi că este legat de alți oameni. Oamenii pot surmonta opacitatea și diferențele pentru a descoperi unitatea, ceea ce dovedește că etica nu este rezervată numai unei sfere private și ar fi inoperantă în viața publică; etica reprezintă un ideal de înțelepciune care îmbrățișează viața în toată complexitatea sa. Cimpul eticii nu este cel al dorințelor neputincioase sau al speranțelor înșelătoare, ci al alegerii care să schimbe oameni și situații. Fundamentul eticii este libertatea și îndeosebi acțiunea, conceptul major fiind cel de cauzalitate.

Umanismul contemporan se întemeiază pe afirmarea subiectivității ca fiind autofondatoare; în om se conjugă funcția judecătorească de instanță care apreciază validitatea normelor și judecînd conduitele și funcția creativă care stabilește normele. Normele și valorile sint în principiu totalmente subiective. Cum totuși această subiectivitate poate primi statut de obiectivitate? Este o imperioasă exigență a umanismului ca subiectivitatea să iasă din ea însăși și să tindă spre universal; dacă nu, închisă în sine, va fi incapabilă să accedă la o existență umană. Celei de a patra întrebări critice (ce este omul?) Kant îi răspunde că omul se definește ca o ființă rațională și finită; prin rațiune el este apt pentru universal, dar prin finitudine este apropiat de particularitate și contingenta. Deci o subiectivitate dublă și antagonistă, o subiectivitate care-l conduce spre universal și o subiectivitate patetică care-l îndreaptă spre particular. Raportată la libertate, subiectivitatea patetică devine rațiunea practică. Umanismul prin care omul îndrăznește să devină el însuși se caracterizează ca o activitate prin care voința rațională devine stăpînă efectivă în om, imprimînd existenței sale o semnificație de universalitate și îndreptînd-o spre desăvârșirea umanității în individ.

● Eradicarea mythos-ului duce inevitabil la negarea logos-ului

lectum. Orice credință implică o metafizică, adică o teorie generală a posibilității obiectului său, ceea ce Toma d'Aquino numea *doctrina sacra*. Cînd această teorie generală este considerată în ea însăși și pentru ea însăși, se numește „metafizică”; atunci cînd este considerată în raportul său special cu credința, se numește „teologie”.

— Se menține o anumită eterogenitate în raportul filosofie — teologie?

— Din scurtele mele remarci se desprinde ideea că dacă credința, în obiectul său unic (Isus Cristos) este străină universalității discursului filosofic, discursul filosofic nu este străin credinței considerată în subiectul său uman, în credincios. Nu ne putem mulțumi cu constatarea eterogenității. Filosofia, în principal metafizică, este legată de religie. Problema raporturilor lor este deci esențială pentru ființa semantică. Aici se află însuși destulul întreg al credinței. Divinitatea vorbește inteligibil doar ființelor inteligente. Și totuși, dacă credința devine inteligibilă ar dispărea ca credință și religia s-ar transforma în filosofie. Putem deduce posibilitatea adevărilor

cului, adică de a-l interpreta filosofic. Acesta este modul în care caut să rezolv ceea ce impropriu se numește conflictul rațiunii filosofice și al credinței.

Interpretarea filosofică a eșecului unei deducții a credinței trebuie să se întrebă mai întâi asupra noțiunii de demonstrație negativă: pentru ce nu am putea demonstra posibilitatea unui fapt decât demonstrînd *non-imposibilitatea*, adică non-contradicția sa? Raționamentul este simplu: noi mergem întotdeauna de la existența la posibil și nu invers. Înțelegerea posibilității ocupă întotdeauna locul secund, după constatarea existenței. Noi nu putem cunoaște a priori posibilitatea nici unui lucru: noi nu dispunem de imaginația creatoare a lui Dumnezeu (înțelepciunea divină). Din momentul cînd am intrat în ordinea existenței (creația) noi sintem „în-vățatei”: întreaga existență trebuie mai întâi învățată și numai după aceea înțeleasă; orice înțelegere este deci precedată de o aprehensiune care o definește și o limjțează. Acest decalaj este marca situației noastre existențiale. Finitudinea noastră, condiți-

Biblion

Les rendez-vous de Saint-Domingue. Les enjeux d'un anniversaire (1492—1922), sous la direction d'Iguace Berten et de René Luneau, éditions Centurion, Paris, 1991, 365 p.

Împlinirea a 500 de ani de la descoperirea, cucerirea și evanghelizarea Americii continuă să suscite reacții diverse și chiar opuse. În lucrarea pe care o supunem atenției, teologi, istorici și sociologi francezi și latino-americani analizează „sine ira et studio” miza unei aniversări controversate. René Luneau avertizează asupra necesității unei relecturi contemporane a istoriei descoperirii și cuceririi Lumii Noi pornind de la un alt exemplu nu mai puțin menit să dea de gîndit — cruciadele, unilateral tratate de istoricii europeni și urmată de schimbarea de perspectivă argumentată de istoricii arabi. C schimbare de atitudine în abordarea multiplelor aspecte ale descoperirii Lumii Noi face din acest eveniment deopotrivă o aniversare și o comemorare.

Pentru Papa Ioan Paul al II-lea, această aniversare are o însemnătate excepțională. „Din punct de vedere uman, sosirea descoperitorilor la Guanahani semnifică o lărgire fantastică a granițelor umanității, descoperirea

mutuală a două lumi cu toate binefacerile și contradicțiile sale, cu luminile și umbrele sale. Sub aspectul evanghelizării, ea a marcat debutul unui avînt misionar fără precedent care a dat rapid o nouă configurație hărții eclesiale. Și aceasta se făcea într-un moment în care convulsiile religioase în Europa provocau lupte și viziuni parțiale care aveau nevoie de pămînturi noi pentru a re-vîrsa pe ele creativitatea credinței”. Apelul la un nou efort creator pentru evanghelizarea Lumii Noi a stîrnit o reacție violentă, cunoscuți teologi V. Eljzondo și L. Boff afirmînd în acest sens că: „La 12 octombrie 1492 a început, pentru America Latină și pentru Caraibe, Vîntul Sfînt al singelui și durerii care s-a prelungit pînă acum fără a cunoaște duminica Învierii. 1492 este o dată aniversară pentru cuceritori și nu pentru populații autohtone. Nu este amintirea unei binecuvîntări ci coșmarul unui genocid”. Afirmarea era făcută într-un număr al cunoscutei reviste internaționale de teologie „Concilium”, număr întîitulat „1492—1992. La voix des victimes”. Ține de domeniul evidenței că este imposibilă o „colonizare patetică” însăși noțiunea pîrînd un nonsens.

Tocmai de aceea „Les rendez-vous de Saint Domingue” (trimitere evidentă la Reuniunea Consiliului episcopal latino-american care va avea loc în octombrie la Santo-Domingo) își propune să facă dovada fidelității

memoriei. În prima parte, „O celebrare controversată”, sint analizate cucerirea și evanghelizarea Mexicului și Caraibilor, contextul social politic al aniversării din acest an. A doua parte a lucrării, „Miza unei aniversări”, supune atenției ultimii treizeci de ani din istoria Bisericii latino-americane: inițiativele pastorale ale Bisericii din Brazilia, „național-catolicismul” argentinian, concepția și acțiunile Papei Ioan Paul al II-lea pentru o nouă evanghelizare, „teologia eliberării”. Analizîndu-se istoria descoperirii și cuceririi Americii, nu de puține ori se fac ample trimiteri la exigențele umane ale justiției care nu pot fi separate de exigențele creștine ale evanghelizării, la imperativul ca Biserica să se deschidă mai mult spre lume, să comunice mai mult decât să moralizeze, să-și regăsească vocația primă de a anunța cu bucurie și pasiune mesajul evanghelic plin de speranță. Autorii prezentei lucrări realizează un studiu istoric riguros, imparțial și obiectiv, încercînd o evaluare globală singura în măsură să pună în lumină această întâlnire între două lumi complet diferite, moment decisiv pentru istoria lumii moderne, moment constitutiv al personalității noastre colective. Problema relației cu Celălalt, sub aspect moral și politic, rămîne actuală ca și în timpul Conquistei.

Pagină realizată de Bogdan-M. MANDACHE

Valeriu Stancu — Credeți că vom putea continua dialogul nostru în toamnă, cu ocazia inaugurării Centrului Cultural Francez din Iași?

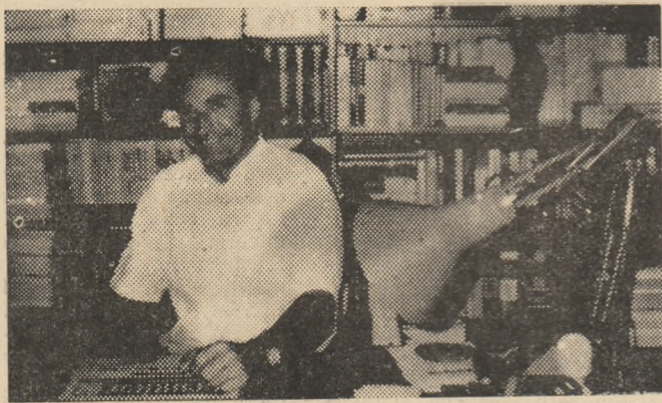
Paul Laffont — Bineînțeles. Aș zice chiar că trebuie să continuăm acest dialog. Noi sintem pregătiți, deci, să-l continuăm și așteptăm toți această „nouă” inaugurare a Centrului. De altfel să știți că nici n-a fost rău că, aparent, să zicem, au existat mai multe inaugurări, întrucît ele au avut în vedere doar anumite etape ale realizării Centrului, au fost ca niște bilanțuri provizorii care te ajută să-ți faci planul de atac pe mai departe. Așteptăm toamna cu nerăbdare pentru a lansa noi proiecte și pentru a asista la concretizarea celor de pînă acum. De altfel cred că dumneavoastră, ca prieten al lui Georges, toți cei care-l înconjoară și el însuși, spectator de această dată la discuția noastră, aveți o mulțime de proiecte de colaborare pentru această toamnă. Dumneavoastră, artizanii vieții culturale de aici sinteți plini de idei, sint sigur de asta. Cum și noi le avem pe ale noastre, un schimb elevat de idei poate da naștere la lucruri fantastice, la realizări deosebite, profitabile pentru ambele părți.

— E dificil să ai responsabilitatea tuturor așezămintelor culturale franceze dintr-o țară întreagă?

— Nu, nu e dificil atunci cînd toate instituțiile din rețeaua culturală funcționează bine, în limita prevederilor noastre. Noi intervenim destul de puțin în viața acestor așezăminte, am spus-o deja, doar în ce privește programarea, în privința finanțării proiectelor sau în caz că se ivesc unele probleme. Există încă un aspect al activității noastre, „de intervenție”, situat însă la polul opus față de cele pe care tocmai vi le-am spus: mai intervenim și atunci cînd prezența serviciilor culturale, a ambasadei înseși, ar conferi manifestărilor organizate de centrele culturale o aură aparte. De fapt și aici am intrat într-un domeniu destul de delicat, întrucît, trebuie să recunosc, aceste centre au deja o aură proprie, un renume în jurul lor, datorate activității depuse.

Devine astfel evident faptul că prezența noastră într-un Centru Cultural care prezintă o manifestare atît de reușită cum a fost „Sărbătoarea Muzicii” sau cum va fi inaugurarea din luna octombrie, are ca scop să arate că sintem aproape de tot ce se petrece în respectivul centru și că-

Invitații Centrului Cultural Francez din Iași

Interviu cu domnul PAUL LAFFONT, atașatul cultural al Ambasadei Franței la București

frecventăm cu plăcere. Este chiar situația actuală mele vizite la Iași: ea ține și de sfera activității pe care o desfășor, efectuarea ei intră, deci, în îndatoririle mele, dar și de propria-mi plăcere de a vizita acest minunat oraș, Iașul, de a vizita Centrul, de a întîlni prietenii pe care domnul Georges Diener mi i-a prezentat. Cred deci, că atunci cînd sint greutăți în rețea ne privec și pe noi, cei din serviciile culturale, că trebuie să încercăm a le rezolva împreună. Nu vreau să spun că la Iași sau în altă parte ar fi deja dificultăți, dar rostul nostru este să preîntîmpinăm ivirea lor. Să nu mă înțelegeți greșit: nu se pune problema de a favoriza un anumit Centru sau o anumită Alianță, ci încercăm doar să facem tot ce se poate ca să ne pregătim mai bine pentru viitor.

Așadar, n-aș spune că am o prea mare responsabilitate sau că-mi revin sarcini prea grele. În mod indiscutabil, volumul de muncă este foarte mare, dar, cum există și foarte mult entuziasm, trăim satisfacții extraordinare.

— Care vor fi posibilitățile, maniera de colaborare între cele trei centre culturale franceze din Iași, Cluj și Timișoara?

— Îmi era literalmente frică de faptul că îmi veți pune o astfel de întrebare delicată.

— Vă cred, de altfel, cunosc expresia ironică „c'est une très bonne question, merci d'y avoir pensé!” adresată cuiva care pune întrebări ambarasante, dar eu v-am prevenit la începutul dialogului nostru că trebuie să-mi fac meseria.

— Nu e nici o problemă, ori-cum întrebarea dumneavoastră pe lîngă faptul că e „delicată” e și foarte interesantă în același timp, pentru că atunci cînd vă vorbeam de o rețea, anticipam oarecum și această întrebare. În România, ideea unei rețele are o semnificație aparte. Instituțiile culturale din Franța sint foarte preocupate de tot ce se petrece în țara dumneavoastră și au realmente dorința ca activitatea de aici să fie coerentă la modul extrem. Deci, ideea de la care s-a plecat în demersul nostru cultural a fost cea a unei implantări. Mai întîi în capitală, într-un cit și cel mai mare oraș universitar, cultural, ceea ce am și realizat deja prin funcționarea Institutului; apoi în cele trei centre universitare și culturale de maximă importanță — Iași, Cluj și Timișoara — ceea ce iarăși s-a cotit că am realizat, întrucît centrele culturale franceze din aceste localități funcționează deja: în sfîrșit, ne-am propus ca în celelalte orașe mari ale României, orașe universitare, la rîndul lor, importante și din punctul de vedere al activității comerciale, industriale etc., să deschidem centre ale Alianței Franceze care să permită publicului căpătarea de referințe aduse la zi asupra limbii, literaturii, culturii franceze, asupra turismului, comerțului, vieții sociale și politice din această țară etc. Ideea implantării de care aminteam este că nu toate orașele României pot beneficia de existența unor astfel de centre, care vor avea în același timp un rol cultural, dar și de informare. Noi nu putem, deci, înființa așezăminte în toate loca-

Iașul face parte dintr-o veche memorie colectivă franceză (II)

litățile țării și atunci centrele existente trebuie să servească și ca puncte de iradiere, ca focare de propagare a culturii franceze, ca relee de transmitere a informației etc. Altfel spus, ele trebuie utilizate ca niște centre care să aibă sateliți în jurul lor. Și, dacă pentru a sublinia eficacitatea acestei concepții, dau tot exemplul Iașului, e pentru că la Iași acest deziderat s-a concretizat deja. Astfel, o persoană din Botoșani a scris acum cîteva luni serviciilor culturale ale Ambasadei Franței la București, pentru a cere deschiderea unui centru al rețelei noastre și în Botoșani, sub oricare din cele trei forme s-ar fi realizat această deschidere: Institut, Centru Cultural sau Centru al Alianței Franceze. I-am răspuns, evident, că pentru moment acest lucru nu e posibil, nu e prevăzută o astfel de deschidere la Botoșani, dar am adăugat imediat în răspunsul nostru îndemnul ca doritorii să ia contact cu Centrul Cultural Francez din Iași, pentru că acesta le poate servi ca punct de documentare, de punere la zi a informației culturale, de contact cu Franța. Și am aflat acum: că într-adevăr există mai multe persoane din Botoșani care frecventează în mod regulat Centrul Cultural Francez din Iași.

— Același lucru vi-l pot spune și eu despre foarte mulți oameni de cultură din Bacău care sint constanți participanți la manifestările organizate de domnul Georges Diener.

— Asta înseamnă că se află în jurul Iașului oameni care deja știu că activitatea Centrului Cultural Francez nu se adresează doar acestui oraș, ci tuturor localităților din Moldova. La nivel practic nu poate decît să ne bucure această rezonanță culturală resimțită pe o rază de cîteva sute de kilometri, întrucît ea constituie dovada eficacității activității pe care o depun cei de la C.C.F. Iași și ne permitem să tragem concluzia că cea mai bună manieră de lucru, de dialog cu românii, e cea stabilită la Iași. O astfel de manieră am vrea să impunem peste tot în rețeaua noastră, o astfel de rezonanță ne-am dori să existe peste tot în jurul așezămintelor noastre culturale.

Repet, cel mai bun punct de iradiere e aici la Iași, dar mă văd nevoit să vă mărturisesc și următoarea constatare: celelalte centre din rețea n-au avut atîta șansă ca acesta din Iași în privința relațiilor de colaborare, de muncă, de prietenie etc. Nicăieri n-am întîlnit atîta prieteni în jurul unei instituții de-a noastre ca aici la Iași.

— Într-adevăr, vă pusesem întrebarea într-un mod tendențios, răutăcios oarecum, bănuind că un astfel de centru, cu o activitate atît de complexă, de bogată, cu un sediu atît de reușit, de dotat, va stîrni măcar o dorință de concurență, dacă nu chiar invidie din partea celorlalte.

— Nu, n-a stîrnit chiar deloc. Cred, de altfel, că toți cei trei colegi ai mei, directori de cen-

tre, de fapt noi patru, întrucît de șase luni eu acționez aici și în calitate de delegat general al Alianței Franceze, ca reprezentant de ansamblu al ei, noi patru, deci, vom acționa într-o adevărată sinergie, cum se spune azi în Franța, vom forma cu adevărat o echipă. Dar asta nu depinde numai de mine, în vederea obținerii unui răspuns mai exact cred că ar trebui întrebăți directorii înșiși; astfel veți afla și ce proiecte au, care le sint intențiile, doleanțele sau chiar observațiile pe care le au la încheierea unui an de exercitare a funcției pe care o au. În orice caz eu sint aici, sint disponibil, și cum am dorința de a colabora cu ceilalți, voi reveni mereu pentru a munci împreună. Nu există alte mijloace de a duce la bun sfîrșit proiectele pe care le avem. E drept că o astfel de colaborare nu e posibilă întotdeauna, pentru că sintem departe unii de alții, sintem cu toții prizonieri ai mediului în care ne desfășurăm activitatea, ai propriei noastre munci, dar cred că, în măsura posibilului, totul s-a realizat în acord cu ansamblul directorilor de centre. De aceea îmi exprimam convingerea că în nici un caz nu a fost vorba de invidie sau de concurență, vorbind atît la modul general, cît și în ceea ce privește responsabilitățile mele.

Emulație, da! și cînd zic „emulație” folosesc un cuvînt sincer nu unul ipocrit pentru a ascunde o altă realitate. Ceea ce însă nu mă împiedică să constat că toată lumea și-ar dori să aibă un centru cum e cel de la Iași. Asta e sigur. Nimeni nu e gelos însă în așa măsură, încît să facă o concurență nelocală, dacă-mi dați voie să folosesc o expresie la modă la dumneavoastră.

— Domnul Georges Diener a probat deja faptul că e deschis spre francofonie. După cum știți, Centrul se pregătește să primească un masiv transport de carte belgiană de expresie franceză, donație din partea comunității franceze din Belgia. Ce părere aveți despre acest proiect?

— Nu pot să zic decît că e foarte bun, întrucît astăzi nu se mai poate impune, nu mai poate exista o politică culturală franceză care să fie numai franceză. E o evidență pentru toată lumea faptul că azi conceptul de cultură franceză nu mai este viabil dacă nu-l includem în cel mult mai complex de cultură francofonă. Și asta e valabil atît pentru țările europene, cît și pentru cele africane sau americane. Cred că azi sint tot mai puțini cei care consideră cultura franceză ca aparținînd doar Hexagonului.

— De aproape doi ani țîn la revista „Cronica” această rubrică intitulată „Invitații Centrului Cultural Francez din Iași” și, fără excepție, absolut toată lumea cu care am dialogat vorbește la modul superlativ despre domnul Georges Diener, despre activitatea sa. Oare nu o să găsec și pe cineva care să-l vorbească de rău?

— Dacă țineți morțiș, pot s-o fac eu, în fond pe se găsec pînă și în soare. Lăsînd gluma la o parte, nu există motiv ca să fie vorbit de rău. Dacă ar exista, nimic nu ne-ar împiedica să o facem, dar deocamdată, avem toate motivele să-l vorbim numai de bine, deci nu putem să-l vorbim de rău. Știți, iertat fiindu-mi jocul de cuvinte, e atît de bine să vorbești de bine pe cineva care face bine ceea ce face! Și e atît de rar!

— Vă mulțumesc pentru amabilitatea de a ne acorda acest interviu ce va fi publicat în revista „Cronica” și vă aștept în toamnă pentru a ne continua dialogul.

— La rîndul meu, și eu vă mulțumesc pentru interesul pe care ni-l purtați, pentru tot ce faceți dumneavoastră ca parteneri, corespondenți ai culturii, ai spiritualității, ai limbii franceze, ca promotori ai prieteniei franco-române.

realizat de Valeriu STANCU

RAINER MARIA RILKE

Poèmes français

Fenêtres

I

E suficient într-un balcon să vezi
Sau în cadrul unei ferestre
O femeie aranjîndu-și părul...
Ca ea să fie aceea pe care o pierzi
Văzînd-o ivîndu-se

Și dacă brațele și le ridică
Să-și stringă părul — blînda grădină —
Cum pierderea în afectare cîștigă
Și durerea-n lumină!

II

Tu îmi propui, fereastră, să aștept —
Aproape că se mișcă perdeaua cafenie —
Va fi, chemării tale, spre tine să mă-ndrept
Sau să mă-mpotrivesc? Dar ce va să fie?

N-aș fi mai fericit, cu viața ce ascultă,
Cu inima-mplînită de ceea ce-a pierdut? —
Calea ce trece încă prin fața ta pierdută
Și indoiala care îmi dăruie atît!

III

Nu este a noastră geometrie
Fereastră — simpla formă
Ce fără efort circumscrie
Viața noastră, enormă?

Văzută-n cadrul ei
— Ce frumoasă-i ispita —
Aproape nepieritoare
Ne apare iubita

În spațiul ei restrîns
Hazardul dispore
Și-n miezul iubirii
Ființa e-n floare!

IV

Măsură-a așteptării, tu, fereastră
De-atîtea ori firesc te implinești
Cînd viața celor dragi în viața noastră
Neliniștită vine și-o primești.

Separi și-atragi, schimbîndu-te ca marea
Oglîndă-n care adesea ne mirăm
De ceea ce adună depărtarea
Pe chipul nostru, cînd țî-l arătăm.

Pierduta libertate prin jocul crud al sortii
În tine doar mai află un izvor
Echilibrezi în noi ce e al morții
Cu ce e în afară și e nepieritor!

Traduceri de
Dumitru D. IFRIM

Între feminism și știință

ANNE-MARIE (Houdebine—Gravaud):

O sexolingvistică? De ce nu?

Anne-Marie HOUDEBINE-GRAVAUD, doctor în Litere și Științe Umane, este profesor de lingvistică și semiotică la Universitatea din Angers și „directrice de recherches” la universitatea Paris V și Paris III. A publicat numeroase studii și articole în reviste și volume de specialitate. Dialogul nostru (antamat pe 30 mar-

tie 1992, terminat peste cinci săptămâni) a avut însă, mai ales în partea a doua (5 mai) un itinerar tot mai îndepărtat de lingvistica „pură”. Am crezut că poate interesul și citorii nespecializați. Cit despre PUNEREA ÎN PARANTEZĂ a celor două NUME DE FAMILIE, oportunitatea ei va deveni repede explicită...

Gabriel MARDARE: Cunoscându-vă ceva mai bine prin textele dvs., nu știu cum s-ar cuveni să vă abordez. Dacă vă spun „Doamnă Houdebine”, introduceți autoritatea numelui soțului, dacă vă spun „Doamnă Gravaud”, apare autoritatea numelui patern.

Anne-Marie: Nici unul, nici celălalt...

— Deci pur și simplu „Doamnă”...

— Altfel, de obicei se zice „Doamnă Gravaud”. La început se zice „Doamnă”, după doriți...

— Voi începe abrupt. Credeti că o limbă dată (franceza să spunem) are un sex (este, să zicem, mai curind masculină sau mai curind feminină)?

— A, nu în nici un caz, așa spune că este sexuală în măsura în care reflectă reprezentări, codificări culturale care au invadat-o, dacă punem culturalul și socialul ca origine a limbii. Problema însă nu este chiar așa simplă: limba, socialitatea și cultura merg mină în mină și determină/reflectă o dinamică a civilizației, o dinamică umană a simbolizării. Astfel, într-un anumit mediu, limba reflectă mentalități dar poate că în parte tot ea le-a instaurat încit nu avem originea fenomenului. Și este adevărat că prima noastră reacție este de a gândi că lucrurile sunt vizibile, că vâzul a determinat creșterea prin limbă a diferențelor de sex. În fapt lucrurile nu sunt clare, sunt limbi care nu marchează (gramatical) chiar dacă toate marchează masculul și femeia, bărbatul și femeia.

— Vă punem întrebarea determinată de unele prejudecăți curente în rândul celor ce predau/invată limbi străine, la noi și aiurea. Chiar și unul dintre „suporterii” dvs. în bătălia pentru feminizarea numelor de profesii, uni susține: „la féminité ya si bien à la langue française”, iar dumneavoastră susțineți că desemnarea femininului este în deficit în franceză. La noi cînd cineva vrea să marcheze preferința pentru engleză, susține că este vorba de o limbă VIRILĂ (cea a științei, a tehnicii) în timp ce franceza este o limbă a literaturii, o limbă de salon, de conversație, deci o limbă „femelă”.

— Aceste raționalizări, pentru că despre raționalizare este vorba, întrucît se pleacă de la un principiu imaginar și de la dorințe, răspund unui fapt: în secolul XX limba engleză reflectă mai mult o tehnocrație — cea americană în special — (și avem de-a face mai curind cu limba americană decît cu engleza) deci dacă vorbești engleza, ai o deschidere spre alte dimensiuni decît cu franceza. Ceea ce nu împiedică Franța să fie competitivă în domeniul centralelor nucleare și astea s-au construit în franceză. Ceea ce ați repetat este faptul că, științele sînt așezate de partea VIRILULUI iar literatura și conversația mai

curind de partea FEMININULUI. Deci ceea ce este serios este masculin, pâlăvrageala — feminină.

— Unii dau un argument și mai... sexist (psihanalitic?): există numeroase cuvinte englezești care PENETREAZĂ în franceză (chiar dvs. le ironizați cu o doză de amărăciune în articolele dvs.)...

— Putem urma această metaforă dar atunci să nu uităm că în secolul XVIII se petrecea fenomenul invers pentru că engleza „aglomera” numeroase cuvinte francezești, deci PENETRAȚIA cuvintelor unei limbi în cealaltă, chiar dacă metafora este sexuală, nu spune nimic despre caracterul limbii. Problema care se pune efectiv este următoarea: știm că limbile structurează diferit viziunea despre lume: în cazul unor anume limbi avem de-a face cu o viziune mai TEHNICĂ decît în cazul altora? Se spune că latura analitică a englezei o servește perfect: este un exemplu.

— La un moment dat, Giscard d'Estaing a crezut că este necesar să protejeze limba franceză împotriva neologismelor considerate inutile...

— Primele măsuri de acest gen au fost luate pe vremea lui De Gaulle, primul ministru fiind Pompidou.

— Giscard a introdus însă amenzile...

— Da, în 1975... Denunțarea anglicismelor s-a făcut în virtutea legii referitoare la protejarea consumatorului.

— Revin la textele dvs. S-ar putea trasa un istoric al preocupărilor privind vorbirea feminină (le parler féminin) (urmează o discuție, se confruntă datarea apariției cu cea a primei redactări sau a primei prezentări publice la colocvii sau sesiuni științifice).

— Totul a început practic de la teza de doctorat. M-am gândit să văd dacă în eșantioanele pe care le obținusem așa putea distinge în mod sistematic între bărbați și femei. În acel moment puțini erau interesați de așa ceva.

— Încă din primele articole aveți un parti pris sexist: femeile ar avea un presentiment, o clarviziune mai mare decît bărbații în domeniul limbii...

— Mă limitam la „limba de prestigiu”. Ulterior poziția mi-a fost confirmată citindu-l pe Labov dar în PARLERS MASCULINS, PARLERS FEMININS mi-am atapat propria-mi teză studiindu-l pe Jacques Chirac, cu fenomenele de hipercorectitudine. Statistic se poate considera că persoanele din clasele mijlocii sînt mai sensibile la elementele de prestigiu imaginar într-o limbă, adică la fenomenele de hipercorectitudine (sau în orice caz la valorizările indexante). Este ceva specific lotului feminin dar este caracteristic și celor din clasele mijlocii, oamenilor în ascensiune socială precum și unor politicieni, Jacques Chirac. Cum

am mai spus, cînd îl auzi remarci imediat că vorbește bine, ceea ce presupune o atenție acordată limbii, deci o trăsătură preponderent feminină.

— Presupun că politicianul apare astfel în ipostaza curtezanului în fața publicului. Am avut ocazia să-l ascult de mai multe ori pe Chirac și am remarcat o anumită poză în voce, în intonație...

— Apoi face toate legăturile care trebuie, ba chiar mai mult decît trebuie, și-a înlăturat accentul sudic, deci este atent la fenomenul lingvistic. Este adevărat că în Franța ești adesea judecat după modul de a vorbi...

— Mai ales ca om politic...

— Ca om politic trebuie să marchezi o aparență, este foarte important. Cred că se poate vorbi de o variabilă ținînd de teatralizarea aparenței.

— Pină și Marchais, care se adresează unui public diferit evidențiază aceleași trăsături.

— Nu cu aceleași elemente dar ajungînd la același lucru.

— Obiectivul dvs. era de a DESCRIE limba dar și de a INTERVENI asupra unor stări de fapt.

— Într-adevăr. A interveni de asemenea. Un mare exemplu este cel al lui Atatürk. Am aflat de el în 1977, datorită unui coleg turc. Pină atunci crezusem (susțineam aceasta încă din 1972, în concluziile unei anchete fonologice regionale) că lingvistul nu trăiește din lingvistică și apă rece, el trebuie să intervină în socialitate. Credeam că trebuie să punem ceea ce știm (în cele din urmă sintem plătiți de comunitatea socială) în serviciul societății. Am lucrat mult cu elevii pentru a face acest lucru, mi-am dat seama că era destul de greu. Dar dacă era vorba de a-i face pe ceilalți să beneficieze de cunoașterea ta, nu credeam totuși că trebuie să intervin asupra limbii. Singurul lucru care mi se părea posibil era schimbarea atitudinii normative. Doream să contribuim la formarea unui atitudinii mai puțin rigide.

(Urmează reconstituirea istoricului a două articulare praxiteoretice: cea a posibilității GESTIUNII faptelor lingvistice și cea a IMAGINARULUI LINGVISTIC ca factor activ în constituirea unui PARLER; la conjuncția celor două demersuri se situează participarea lingvistice Anne-Marie Houdebine-Gravaud ca membru într-o comisie avînd ca obiectiv FEMINIZAREA NUMELOR DE PROFESIUNI ÎN LIMBA FRAN. CEZĂ. O aventură care a marcat-o profund).

— Există trei urme textuale mai importante ale participării dvs. la această comisie între 1984 și 1986: LE FRANÇAIS AU FEMININ (apărut imediat după încheierea lucrărilor și referindu-se deja la unele ecouri) L'UNE N'EST PAS L'AUTRE (redactat probabil prin 1988) și UNE AVENTURE LINGUISTIQUE: LA N'EST PAS L'AUTRE (redactat FEMINISATION DES NOMS DE

METIEERS, datat 1989. Remarc o creștere progresivă a VOLUMULUI DE TEXT deși nucleul tematic rămîne același. Mi-aș permite să vorbesc de reluări de fraze și uneori chiar de recurența fantasmelor discursive...

— Da, fără îndoială. Revin de altfel într-un articol pe care l-am terminat acum două zile.

— Deci porniți de la 23 de pagini în 1986, ajungeți la circa 50 peste trei ani și recentrați argumentarea: argumentele de ordin lingvistic își mențin rolul ca nucleu dar sint tot mai mult dominate de argumente de ordin sociologic, antropologic și de o intenție polemică din ce în ce mai evidentă...

— Adică din ce în ce mai feministă...

— S-ar putea trage concluzia că participarea la această comisie a fost o experiență traumatică?...

— (rîzînd) Știți, într-un fel un bărbat a provocat acest traumatism, Georges Dumézil. Îl respectam foarte mult iar analiza pe care a făcut-o asupra lucrării noastre era atît de sexistă, atît de aprioristă. Pină și Lévi-Strauss, astfel încît am rămas buimăcîți. Și am ajuns la concluzia că ideile grupărilor feministe, ce mi se păruseră exagerate, se confirmau, vedeam asta pe propria-mi piele. Crezusem că discriminările manifestate în limbă, prin articulațiile discursive față de femei sînt false, speram că va fi recunoscut meritul obținut prin cunoaștere. Lévi-Strauss și Dumézil au arătat însă că și atunci cînd faci o muncă serjoasă, bazată pe anchete lingvistice (sintem singura comisie de terminologie care a făcut o anchetă atît de minuțioasă, într-adevăr științifică) ei își permit să scuie. Și a fost o muncă monstruoasă, antrenînd toate lucrările seminarului de științe ale limbajului de la Universitatea din Angers. Iar ei au scuipat fără măcar să știe ce urma să facem. Iar dacă Lévi-Strauss nu a folosit expresii indecente. Dumézil a înjurat pur și simplu, proiectîndu-și propriile-i fantasme. Am scris vreo 50 de pagini despre el, nu le-am publicat niciodată, analizez acolo imaginile sale. De exemplu cînd vorbește despre „LIMBA CARE ESTE O „PĂDURE” și despre „FEMEILE CARE VIN CU FOARFECELE DE TĂIAT CRENGI”, avem de-a face cu o FANTASMA DE CASTRARE.

— Am regăsit acest text nepublicat în filigranul celui redactat în 1989, UNE AVENTURE...

— Era nemaipomenit, a fost într-adevăr o lovitură pentru mine, din acel moment am încetat să cred în știință, în obiectivitatea științifică. Îi respectam pe cei doi savanți și am văzut că ei nu ne respectă. Nu mă gîndisem să rostesc cuvîntul traumatism dar spun adesea că a fost o lovitură, deci cred că aveți dreptate. Da, cred că asta este. După aceea am devenit mai feministă decît fusem pină atunci: eram o adeptă a cauzei feministe dar unele feministe mă iritau prin ideile preconcepute. Acum putusem constata că o muncă de calitate putea să nu fie recunoscută numai și numai pentru că era făcută de o femeie, de un grup de femei iar fantasma că era vorba de o COMISIE DE FEMEILE îi făcea să anuleze totul, înainte chiar de a fi început lucrările. Este un exemplu de sexism.

— Revin deci, am presimțit aceste lucruri în recurența motivului DUMEZIL în textele dvs., în redispunerea argumentelor, în respunerea unor lucruri, a unei amintiri neplăcute. Regăsesc chiar

tonul agresiv feminist al unei a-nume Irigaray, ton deloc caracteristic pentru dvs., exact după consumarea acestui episod. Am impresia totuși că sinteți încă iritată, mai mult decît arătați, de tăcerea de după terminarea lucrărilor. Cînd începutul este întîmpinat cu un asemenea zgomot, tăcerea de la final vrea să arate că nimic nu s-ar fi întîmplat, ceea ce nu putea să nu deranjeze o comisie ce-și dusese pină la capăt munca...

— O muncă de calitate... Mă consolează totuși un lucru: cînd Academia Franceză s-a lansat în micuța tentativă de reformare a ortografiei, a fost lovită aproape la fel cum ne lovise ea pe noi, cei din comisia de feminizare a numelor de profesii. Astfel încît a trebuit să-i renege pe cei ce inițiaseră reforma și să se întoarcă la punctul de plecare. Faptul mi se pare deosebit de interesant din punctul de vedere al IMAGINARULUI LINGVISTIC. Cit de îngrozitor este prescriptivismul franțuzesc. Numai să te atingi puțin de un element, atentezi la limba franceză. Ar fi meritat să aprofundez teza legăturii dintre LIMBA NAȚIONALĂ și POLITICĂ, exprimată prin conceptul de LIMBA PATERNĂ, limba franceză ca limbă a legilor, limbă juridică... Dumézil a fost injurios dar inteligent, el a văzut că lucrările comisiei noastre constituiau o atingere a PATRIARHALITĂȚII LIMBAJULUI reflectată în sistemul de denumire. Insultîndu-ne, a folosit la forma feminină un cuvînt injurios existent în franceză doar la masculin (con-conne). Am fost foarte mîndră descoperînd că astfel, în timp ce ne înjura, devenise aliatul nostru. Am înțeles totodată că micuța noastră reformă mergea mult mai departe: ea arăta că femeile îndrăzneau să spună ceva în cultură, în simbolic. Iar așa ceva este însuportabil pentru unii bărbați...

— Nu vă temeți că la un moment dat ați putea fi considerată doar ca specialistă în parter feminin? Articole și articole publicate asupra aceluiași subiect, comenzi pe care le primiți pentru această tematică — toate riscă să vă devalorizeze...

— Da, poate de aceea am început apoi să lucrez și asupra gestualității, domeniu în care am lăsat deoparte variabila BĂRBAT / FEMEIE, o adevărată lume de descoperit, am renunțat însă la ea pur și simplu. Bineînțeles, pot să vă răspund însă că această specializare a fost un handicap în cariera mea: candidînd pentru un post de profesor la o universitate am fost refuzată pentru că sint feministă, pentru că m-am ocupat de feminizarea numelor de profesii și am făcut parte dintr-o comisie ministerială, mî s-a spus asta în mod explicit... Poate în alte locuri nu mi se spune în față. Mi se spune totuși, cineva mi-a propus să întemeiez o SEXOLINGVISTICĂ. Bineînțeles, un bărbat. N-am acceptat, ironia era prea evidentă. Nu e mai puțin adevărat că am putea face o răstălmăcîre revalorizantă a unei devalorizări, ca în cazul termenilor folosiți de grupurile afectate de prejudecăți rasiale. Sau ca feministe care au ales ca denumire pentru revista lor LES SORCIÈRES („Vrăjitoarele”). Aș fi putut replica revendicînd că fac sexolingvistică dar nu am mers atît de departe, deși problematica mă poșionează în continuare...

NOTA FINALĂ: Pentru ca IMAGINEA despre interlocutarea mea să nu rămînă deformată de tema dialogului, voi menționa citeva dintre lucrările publicate în ultimii doi ani: L'obscur objet du désir publicitaire, La responsabilité du psychanalyste, face au discours scientifique et culturel, Le débat télévisé. Enjeux communicationnels. Fără a uita să precizez că, înainte de a aborda o tematică de tip freudian, A.-M. a urmat o formație psihanalitică — în cel mai strict sens al expresiei.

Gabriel MARDARE

Un candidat la președinție : EMIL CONSTANTINESCU

IMPRESIONEAZĂ DISCURSUL
SĂU POLITIC

Am deja o echipă tînără și competentă

— Domnule Emil Constantinescu, sînteți ca independent pe lista de candidați la președinție a Convenției Democratice din România; ceilalți candidați care au concurat cu dumneavoastră, pentru a fi aleși ca viitori candidați la președinție, aveau în spate un partid, deci aveau o echipă care sigur i-ar fi ajutat în realizarea procesului de conducere a țării — pentru că știm fiecare, un președinte nu poate conduce singur țara. Dumneavoastră pe cine aveți în spate?

Emil Constantinescu: Am deja o echipă tînără și competentă, care este asigurată într-adevăr și de organisme, asociațiile care m-au propus pe mine: Solidaritatea Universitară și Alianța Civică, dar ea conține membri ai tuturor partidelor din convenție, și în special tineret, organizațiile de tineret ale tuturor partidelor, fiindcă dacă o să aveți curiozitatea să veniți la sediul nostru veți vedea că este populat de oameni tineri. Era normal pentru mine, eu am trăit toată vremea printre tineri.

— Ei pot fi acuzați de oarecare lipsă de experiență față de ceilalți, care susțineau contracandidații dumneavoastră?

— Nu prea văd la ora actuală o experiență politică românească, iar eu cred în ei, în tineri. Vițeza cu care tinerii se adaptează la nou și reușesc să devină competenți este uluitoare.

CEI 67 DE ELECTORI AVEAU O MENTALITATE ANTICOMUNISTĂ

— D-le Gabriel Andreescu, care este opinia dumneavoastră despre candidatura d-lui E. Constantinescu la funcția de președinte al României?

Gabriel Andreescu — Eu sînt extrem de bucuros. L-am cunoscut pe d-l Emil Constantinescu imediat după Revoluție, știu că el a condus viața universitară din primele zile după evenimentele din decembrie. Este cel care a deschis balconul Universității, luîndu-și o responsabilitate, care din păcate astăzi poate fi înțeleasă cam greu. Ulterior, dînsul a participat la fundarea Solidarității Universitare și la viața Alianței Civice. La Alianța Civică dînsul a urcat în conducerea ei cu un firese pe care l-am înțeles acum. Este un om de mare echilibru, un om de reconciliere, un om care are toate datele pentru funcția complicată la care îi dorim să ajungă.

— Credeți că acestea au fost argumentele care au determinat electorii să-l desemneze drept candidat unic al C.D.R., în pofida unor contracandidați ca d-nii Rațiu sau Manolescu?

— Vreau să rețineți următorul lucru, cei 67 de electori aveau o mentalitate anticomunistă; ei bine! totuși acești 67 de electori, analizînd aceste cinci candidaturi înaintea votului propriu-zis, dar și în timpul votului propriu-zis, l-au ales totuși pe d-l Emil Constantinescu, care a fost membru p.c.r. și a funcționat chiar în biroul facultății. Asta dovedește că dînsul a convîns, a fost atât de evident în măsură să răspundă așteptărilor celorlalți încît, ceea ce era un handicap, nu a contat.

UNUI PREȘEDINTE I SE CUVINE O OPȚIUNE MORALĂ

Romulus Rusan — Cred că bănuți că sînt printre cei mai dinții și cei mai fervenți susținători ai acestei candidaturi și, într-un fel, am orgoliul de a fi făcut — împreună cu colegii de la Solidaritatea Universitară și de la Alianța Civică — cea mai bună analiză a situației din Convenție, pentru estimarea șanselor celor mai bune de nominalizare și sperăm și pentru perioada alegerii propriu-zise din 27 septembrie. Sîntem convinși că, așa cum prima parte s-a verificat și a doua parte a analizei va confirma intuiția noastră.

— Totuși, contracandidații din Convenție ai d-lui Constantinescu erau toți deosebit de valoroși; ce credeți că a determinat pe electori ca să-l prefere pe d-l Constantinescu?

— Erau toți personalități respectabile și care își adăugă, sper, zestrea, automat, d-lui Constantinescu. Ceea ce făcea mai

puțin probabilă desemnarea unuia dintre ei, era acel blocaj între partide, care fiecare își susținea omul lui, iar faptul că a apărut un candidat din afara partidelor a determinat o concentrare a opțiunilor înspre el. De altfel un președinte, prin definiție, nu poate aparține unui partid; devenind președinte, un membru al unui partid trebuie să-și dea o ipocrită demisie. D-l Constantinescu va fi absolvit de această ipocrizie.

— Nu credeți că un președinte trebuie să aibă o opțiune politică?

— Eu aș zice mai mult: o opțiune morală și cetățenească. În perioada în care ne aflăm, cred că opțiunea morală, care este prin definiție echidistantă, ceea ce i

se cere unui președinte, este opțiunea de bază. Și politică, dar în sensul unei clarviziuni politice, nu neapărat în sensul unei aderențe.

CRED ÎN VICTORIA ROMÂNIEI

Constantin Ticu Dumitrescu — Eu opinia mi-am manifestat-o votînd, dar, în perspectivă, îl văd din ce în ce mai lansat, din ce în ce mai transformat; funcția, se pare, creează organul; este din ce în ce mai în probleme și se bucură, văd eu, de multă popularitate. Asta dovedește că noi n-am făcut o alegere proastă.

— L-ați votat de la început pe d-l Constantinescu?

— E secretul votului.

— Credeți în victoria d-lui Constantinescu?

— Cred în victoria României. Victoria d-lui Constantinescu înseamnă victoria României. Dacă acest popor nu se va trezi, nici acum, s-ar putea ca următorii patru ani să fie catastrofici pentru țară. Nu-l mai văd pe Iliescu cîștigînd, doar dacă va apela la alte mijloace, la care este destul de expert, iar Moscova este capabilă oricînd să-l sprijine prin tot felul de diversiuni; și diversiunea nistreană incipe tot în cadrul acestei largi diversiuni pe care Moscova o întinde, cu ghiera încă lungă, pînă la Belgrad; Snegur — București — Belgrad este axa care-i con-

vine. Dacă în Iugoslavia s-ar fi rezolvat problema democrației, sînt convinși că noi am fi ieșit din aria de influență a Moscovei.

ESTE CEL MAI BUN

Vasile Lupu — Este candidatul Convenției Democratice, desemnat în mod democratic, și-l vom susține cu toate forțele noastre. A fost desemnat pentru că este cel mai bun.

— Asta-i convingerea dumneavoastră!

— După electorii care l-au desemnat și după procedul folosit nu putea să iasă decît cel mai bun. Va cîștiga sau va pierde, noi rămînem la convingerea că este cel mai bun.

Ana Blandiana — Știți probabil că mă număr printre oamenii care l-au propus pe Emil Constantinescu, iar această propunere pentru care am avut nevoie de foarte mult curaj s-a bazat pe o analiză politică a situației din interiorul Convenției și din exteriorul Convenției, a mijcui și a marelui electorat. După cum știți, prima parte a analizei noastre/mele s-a dovedit corectă. Nu pot să-mi doresc decît ca a doua ei parte să fie la fel de corectă. Adeziunea sindicatelor, felul în care îl privesc și-l primesc straturî extrem de largi și de variate ale electoratului dovedește că analiza și supozițiile noastre au fost exacte, că intuițiile noastre au funcționat bine. Ele s-au bazat pe ideea că un președinte trebuie să fie un loc geometric în care să se regăsească cît mai multe categorii ale electoratului. Emil Constantinescu reprezintă un asemenea loc geometric care în plus funcționează, ca să folosesc un termen tehnic, la cele mai înalte cote intelectuale. Ceea ce este cu adevărat deosebit în această funcționare, este discursul său politic, care reușește să fie în același timp de o mare lîmpezime și claritate și deloc populist.

— Au apărut foarte multe discuții, și în presă și în alte medii, privind situația d-lui Manolescu care a fost, pînă în clipa în care s-a propus pe liste d-l Emil Constantinescu, favoritul...

— Iertați-mă, favoritul presei — în Convenție avea foarte puține șanse, din diverse motive pe care este greu să le analizăm acum; într-un fel, din motive psihologice, din faptul că nu a ținut suficient cont de psihologia celorlalți. În orice caz, ceea ce vreau să subliniez este că, spre deosebire de ceea ce crede sau vrea să creadă presa, pentru că normal este ca aceasta să fi înțeles, dacă nu există Emil Constantinescu ar fi fost d-l Rațiu, nu d-l Manolescu. Din acest punct trebuie pornit și din acest punct se cer privilegii lucrurile, punct care a fost demonstrat foarte clar de felul în care s-au desfășurat alegerile din Convenție; din acest punct privesc lucrurile, întreaga campanie organizată și desfășurată în presă, înainte și după nominalizarea din Convenție, împotriva Alianței Civice și împotriva mea personal, se dovedește perfect absurdă și mă face să spun: imi trezește ujmirea și chiar suspiciunea.

— Cred că răspunsul dumneavoastră luminează unele aspecte rămase cumva într-un con de umbră.

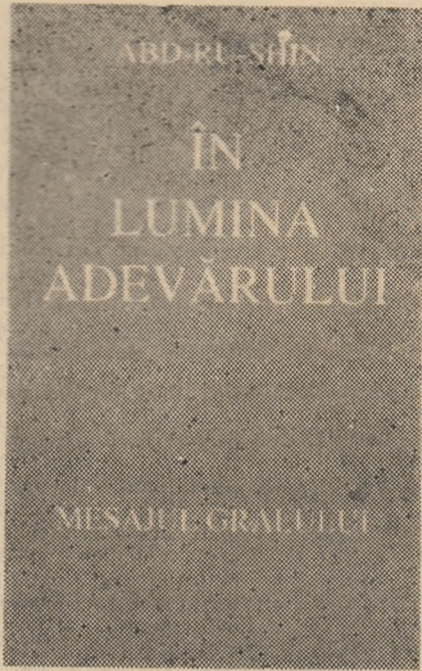
— Pot să înțeleg că pînă în clipa aceea nu știau, pentru că noi am votat în comitetul de coordonare al Alianței să nu răspundem, pentru noi era mult mai importantă imaginea Convenției decît faptul că noi ne apărăm sau nu. Deci am hotărît să nu răspundem la nici una dintre acele „înjunghieri ale fiului” și alte prostii; să zicem că am greșit nelămurind astfel lucrurile, puteau să nu fie clare. După nominalizare, cînd toată lumea a știut cum s-a desfășurat votul, cum d-l Manolescu a căzut de la turul trei și cum lupta finală s-a dus între d-l Rațiu și d-l Constantinescu, lucrurile au fost clare. Faptul că în continuare reviste ca „22” au continuat să atace Alianța ca pe o mamă care și-a ucis fiul — de altfel am glumit întotdeauna, protestînd în numele vîrstei mele care este mai mică decît a lui Nicolae Manolescu, n-am cum să-i fiu mamă, — nu mai este de înțeles.

NE TREBUIE DESCHIDERE SPRE EXTERIOR

Constantin Simirad — Convingerea mea este că va fi un foarte bun președinte, din toate punctele de vedere. Mai întîi că prin el vom avea o deschidere către exterior cum n-am avut noi niciodată, apoi politica pe care o va duce, pe plan intern, va fi o politică într-adevăr democratică, o reală democrație și, prin urmare, n-avem decît să ne bucurăm de candidatura aceasta.

Cassian Maria SPIRIDON

ABD-RU-SHIN în lumina adevărului Mesajul Graalului La răspintia destinului nostru (4) Profeți și profeții

Abraha călătorie în Ierichim de Fiore a primit în anul 1183 o revelație — în mistică Casimiro — care, corelind-o cu Trinitatea, a împărțit evoluția spirituală a umanității în trei epoci. Mai întâi a fost evul Tatălui, materializat prin Vechiul Testament. Evul Fiului lui Dumnezeu, I. sis, coreponde Noului Testament. Va veni apoi evul Fiului Omului sau Sfintul Spirit, Imanuel, care trebuie să aducă „Evangelia Eternă” anunțată prin Apocalipsa (14, 6). Această profeție și-a găsit împlinirea prin apariția Mesajului Graalului „In Lumina Adevărului” adus de Abd-ru-shin și noi suntem fericiții beneficiari.

Revelația lui Joachim a stîrnit mai întâi un entuziasm puternic printre creștini. Dar în 1215, ea a fost declarată subversivă și a fost interzisă propagarea ei, sub amenințarea unor pedepse grele. Joachim a scăpat de călău murind înainte de a fi izgonit ca eretic.

Conform Bibliei, posibilitățile de a primi revelații, sau informații asupra evenimentelor ce vor veni, erau permanente. Profetul Amos care, în sec. IX î.e.n., a luptat energic în contra idolatriei și a nedreptății contemporanilor săi, afirma pe atunci: „Domnul nu face nimic fără a fi descoperit taina sa prorocilor, slujitorii lui!” (Amos, 3, 7).

Dincolo de acțiunea imediată asupra anturajului lor, prorocii inspirați se sforțau să reamintească ce important era de a duce o viață terestră conform Voinței lui Iehova, pentru a putea ca într-o bună zi să se facă față judecării și trierii spiritelor. Această judecată va interveni la

- Adevăratul sens al existenței...
- Soarta și voința liberă...
- Importanța rolului spiritual al femeii...
- Era Vărsătorului și venirea Fiului Omului...

expirarea intervalului de timp atribuit evoluției spiritelor umane. Profeții Iezehiil, Isaia și Daniel au făcut eforturi în acest sens, iar profetul Ioil — care a trăit în sec. V î.e.n. — a indicat printre semnele timpurilor de pe urmă și o intensificare a clarvederii. El anunța:

„Iar după aceea vărsa-voi peste tot trupul și fiii și fiicele voastre vor profeți, bătrînii voștri vise vor visa, iar tinerii vedenii vor avea...”

Și vă voi arăta minuni și fapte peste fire în cer și pe pămînt: singe, foc și stîlp de fum;

Soarele se va întineca și luna va fi roșie ca singele, înainte de venirea zilei celei mari și înfricoșate a Domnului”.

Cînd materialismul și o religiozitate superficială și formalistă au făcut imposibilă misiunea profeților, a avut loc pe Pămînt o încarnare mult mai puternică în persoana lui Isus Hristos — care a venit să oprească decăderea și să elibereze Adevărul de întreaga confuzie a in-

terpretărilor omenești. Apostolii Fiului lui Dumnezeu cunoșteau profețiile privitoare la sfîrșitul timpurilor. Răspunzînd întrebărilor acestora, Isus le-a confirmat temuta scadență și i-a pus în gardă. Ca semne de avertizare, El a indicat profeții falși, războaie, cutremure, foamete și epidemii. Totuși El a refuzat să indice o dată a-nume, căci „de ziua sau de ceasul acela nu știe nimenea, nici ingerii din ceruri, ci numai Tatăl Meu singur”. (Matei, 24, 36; Marcu, 13; Luca, 21). Luînd la literă indicația „nu va trece neamul acesta, pînă nu vor fi toate acestea” (Matei, 24, 34), primii creștini au trăit într-o așteptare febrilă și pasionată o reîntoarcere a lui Isus și Judecata de apoi, apostolii făcînd eforturi pentru a calma spiritele.

La finele sec. I e.n. a apărut un text. Acesta descria, la rîndu-i, mai complet, deznodămîntul final al dramei umane. Textul a fost primit cu multă neîncredere. Refuzat de unii, acceptat cu timiditate de către alții, a fost admis cu greu ca fiind legat totuși de Geneză, găsindu-și un loc natural la sfîrșitul Noului Testament și al Bibliei. E vorba de Apocalips.

Profundul simbolism al imaginilor sale și viziunile misterioase și de temut au suscitât o literatură monumentală, cît și interpretările cele mai fanteziste.

Însă „Apocalipsă” hrănea, de asemenea, speranța idealiștilor și le reda curajul, reamintindu-le că, într-o bună zi, Creatorul va interveni cu putere mare pentru a restabili ordinea în opera Sa, murdărită și invadată de tumultul contestărilor, a dezaordurilor, a luptelor și conflictelor, a războaielor și revoluțiilor.

Evangelia Eternă, anunțată solemn, va restabili Adevărul îngropat sub un noian de dogme, de sloganuri, de concepții false, de cuvinte goale și de idei mincinoase. Dincolo de modul cuprinzător al viziunilor sale, Apocalipsa a avut deci, prin răspîndirea sa, o influență benefică și stimulatorie.

Acest efect insuflețitor, exercitat de-a lungul secolelor, poate și trebuie să acționeze și în prezent cu multă putere încă, căci grație Mesajului Graalului putem avea o înțelegere mai apropiată a acestui text renumit „pecețluit cu șapte pecetei”.

„Eu Mă duc la Tatăl Meu și nu Mă veți mai vedea” (Ioan, 16, 10), i-a anunțat Isus pe apostolii săi cînd a simțit că ura oamenilor crește și că se apropie sfîrșitul Său. Revenit în splendorile sferei divine, Isus a asistat la evaluarea gradului de evoluție a celor șapte părți cosmice care compun creația materială — sau postcreația — și care se numesc: Efes, Smirna, Pergam, Tiatura, Sardes, Filadel-

fia și Laodiceea. Această constatare a fost făcută prin Voința creatoare personalificată, Sfintul Spirit, numit de asemenea și Fiul Omului sau Imanuel. A fost chemat de asemenea și Ioan Teologul, pentru a comunica apoi fiecărei din cele șapte părți cosmice situația constatată, speranțele și avertismentele ce rezultau. Locul analizei a fost Patmos, situat pe culmea sferei spirituale.

Prin faptul că noi aparținem părții cosmice „Efes”, comunicarea ce i-a fost destinată ne privește în mod deosebit. Iată ce s-a spus: „Cunosc faptele tale și osteneala ta și răbdarea ta și că nu poți suferi pe cei răi și ai încercat pe cei ce se numesc pe sine apostoli, dar nu sunt și i-ai găsit minciunoși. Ai suferit multe și ai răbdare, te-ai ostenit pentru numele Meu și nu te-ai descurajat. Dar ceea ce am împotriva ta, e că ai părăsit dragostea cea dintîi. Adu-ți dară aminte de unde ai căzut, pocăiește-te și fă faptele de altădată; iară de nu, voi veni corînd la tine și de nu te vei pocăi, voi muta sfeșnicul tău din locul lui. Dar ai această parte bună că urăști faptele Nicolaiților, pe care îi urăsc și Eu. Cel ce are ureche, audă ce grăiește Duhul către biserică: Biruitorului îi voi da să guste din pomul vieții, care se află în mijlocul raiului lui Dumnezeu” (Apoc. 2, 2-7).

Plecînd de la situația găsită și de la însumarea karmică acumulată, este deci posibil de a prezice ceea ce se va întîmpla, căci deznodămintele se realizează conform legilor cosmice de nezdruccinat. Ele nu pot decît să înapoieze fiecărui spirîrit încarnat un multiplu a ceea ce el a emis sau a încredințat legilor universale.

Desigur, la sfîrșitul teribilei constatări, Ioan Teologul, martorul, a spus: „Atunci am văzut un cer nou și un pămînt nou, căci cerul cel dintîi și pămîntul cel dintîi trecuseră și marea nu mai era”. (Apoc. 21, 1). Deci, înainte restaurării noului Cer și a noului Pămînt, întinericul și toți cei care i s-au supus vor trebui să dispară. (Va urma).

Ernest SCHMITT
(Château-Thierry — FRANCE)

NOTE: — volumul I al operei „Mesajul Graalului” a fost tradus în limba română și este disponibil (în lei) începînd din luna iunie a.c. — persoanele care doresc primirea gratuită a broșurii „Conférences choisies” (extras din Mesajul Graalului) se pot adresa în scris la „Editions Française du Graal” — 23, rue Colbert — 93 100 Montreuil/Bois — FRANCE. Se pot adresa de asemenea și la București, la căsuța poștală C.P. 34-50.

PRIN SINE, PENTRU SINE

Totuși, nu faptul întimplător că în un moment dat o nouă genă a fost asimilată, constituie rațiunea de a fi a genelor omunilor specilor. Mai devreme, sau mai tîrziu, se va dovedi că genele și codul lor reprezintă rezultatul prestabil și programat din a-nunț de către un factor Suprem de decizie — Spiritul Divin. La această concluzie se ajunge și dacă se are în vedere faptul dovedit că în marea majoritate mutațiile sînt fără efect semnificativ, ceea ce înseamnă că nu mutațiile genice în sine au avut rol hotărîtor în diversificarea speciilor, ci altceva. Mai mult de atât, se poate dovedi nu numai că speciile n-au descins unele din altele, ci și faptul că ele au fost date odată pentru totdeauna și că mutațiile nu pot aduce decît mici diferențieri în cadrul aceleiași specii. Altfel, cum s-ar putea explica faptul că pe parcursul celor 3,5 miliarde de ani care s-au scurs din momentul în care au apărut primele forme de viață (unicelulare), n-au mai fost create altele, asemănătoare, iar cele de atunci există și acum? Înseamnă, deci, că ele sînt aceleași și că pe parcursul acestui — enorm — interval de timp n-au suferit nici un fel de mutație semnificativă. La fel de ne schimbate s-au dovedit a fi rămas și alte specii, mai evoluate, precum nautilusul. Că într-adevăr speciile n-au descins unele din altele o mai dovedește și faptul că unele specii care au dispărut, practic ele s-au pierdut iremediabil, odată pentru totdeauna. Probabil, evoluționisții vor pretinde că timpul ar putea să infirme o asemenea ipoteză și să ne readucă speciile dispărute. Da, subscriem și noi la o asemenea ipoteză, dar cu o precizare: în condiția în care factorul exterior de decizie va uza de cheia

de decodificare a mesajului genetic și va elabora un nou prototip. Și, apoi, mai există și dovada certă că lumea vie nu se vrea diversificată; fapt ce se confirmă prin imposibilitatea incru-

Deși, fizico-chimic, cuplul dintre cele două catene ale moleculei de ADN se explică pe seama legăturilor de hidrogen, dintre perechile de baze azotoase, totuși s-a constatat experimental că cele două catene continuă

greșim dacă vom afirma că prima pulsație a vieții a început atunci cînd spiritul s-a implicat ca mișcare controlată în replica genică a moleculelor de ADN. Ca unitate structurală de bază, aptă să controleze mișcarea în scopul formării structurilor vii complexe, este celula somatică, alături de confratele ei, mai înzestrat, neuronul.

În ce privește formele complexe de viață, s-ar părea că ele au fost elaborate într-un proces de creație, „prin asamblare” din unitățile structurale de bază — celulele. Și materia nevie evoluează într-un proces de creație, dar el este finit și repetabil, pe cînd cel al materiei vii este infiniți și nerepetabil.

Pînă la urmă, omul va sintetiza, abiotic, și molecule veritabile de ADN, dar ele vor fi moarte. În privința structurilor vii deja existente, va putea opera genetic și manipula, în fel și chip, materia vie și poate va obține și „creații” reușite, dar niciodată nu le va putea dărui viață.

S-ar părea că ingineria geneti-

La frontierele cunoașterii

De la mișcare la viață (II)

șării speciilor, deși, teoretic, aceasta pare posibil. Dacă o nouă specie, potențial posibilă, nu poate rezulta pe calea mai simplă a incrușișării, cum ar putea apare pe calea mai complicată — cea a mutațiilor genice? Ce taină se ascunde, oare, sub această interdicție? E greu de crezut că e vorba doar numai de protecția prin procesul imunitar de respingere. Vrînd, nevrînd, trebuie să admitem ideea că diferențierea speciilor reprezintă un proces controlat (voit), programat și codificat.

În ce privește demersul pentru sintetizarea abiotică a constituenților celulari, acesta se rezumă doar la câteva realizări minore cum ar fi: o serie de aminoacizi, bazele azotoase ale acizilor nucleici, și unele proteine. Aciții nucleici veritabili, precum ADN, nu s-au putut sintetiza în afară de un soi de simulacru, reprezentat sub forma unor „caterne”, lungi de pînă la 20 de verigi, înalte de replicare.

În replicarea acizilor nucleici, care are loc în organismele vii, intervine un catalizator (o enzimă), dar procesul poate avea loc, mai încet, și fără intervenția enzimei. Totuși, pe cale de laborator (abiotic) așa ceva nu s-a obținut.

să rămînă cuplate chiar și atunci cînd majoritatea legăturilor respective sînt rupte; ceea ce înseamnă că există și alte forțe, necunoscute, care mențin legătura celor două catene.

Acum, după această sumară incursiune în microcosmosul materiei vii, putem încerca să răspundem la întrebarea: unde și în ce împrejurări s-a produs impulsul care a pus în mișcare leagănul vieții? Nu vom risca să

Maci și sinziene în lanurile dintre Buzău și Ploiești, culori fermecate de soarele dimineții în podișul și pe înălțimile transilvane, pe valea Mureșului, după care și-au întins rădăcinile, semințele, pe sub graniță, peste ea și fără vămă, pînă în adîncul pustiului; așa că, de la Szabadkigas, prin Békescsaba și mai încolo, galbenul și roșul se însoțesc cu noi iar împotriva noastră vine, deodată, numai Dunărea pe care o vom înfrunta chiar pînă la izvoarele ei, cum nu se poate mai potrivit ascunse în nelumina Pădurii Negre.

Ciștișă simțitor parfumul și geloziă miezului de vară ale celor dintii, roșul dispărînd treptat de pe aceste meleaguri — ca și de pe altele. Vor merge cu noi, de altfel, credincioase șinelor de metal inodor, pînă cînd le simțim vorbind o variantă de limbă germanică. După Győr și alte minute peisajul capătă iz, sau aer, se înalță treptat, se ordonează după sintaxa altui grai, asumîndu-și Dunărea în alt fel de răspăr. Grănicerii sînt lipsiți de aroganța sau plictiseala ostentativă tipică unei anumite părți a lumii iar orizontul se uneste prin munți, într-o linie răspunzînd altor semnificații. Așadar, după Győr — Barnmeister Parnsdorf, Bruck an der Leitha, Vienna. Pînă la Salzburg, spațiul austriac, suspect de asemănător cu o Bucovină la altă scară geografică și tehnologică, e comprimat în citeva ore de vechiul Orient Expres, cu mitologia lui cu tot, dar mai ales cu aproape falsul nume pe care încă îl poartă, fiindcă nu mai acoperă decît distanța Paris — Budapesta.

La fel se întimplă și cu marea Germanie, tocă cu eficiență — începînd în miez de noapte și sfîrșind înainte de zorii zilei — de aceleași roți, prin München și Stuttgart și Karlsruhe, pînă la Baden Baden, Orschweier, Greschbach apoi Broggingen, Kenzingen, Hecklingen, Malterdingen, Köndringen, Teningen, Mundingen, Emmendingen, Denzlingen, Gundelfingen, Zahringen, Tiergen, Munzingen, Opfingen, Mendingen, Mengen, Norsingen, Ofnadingen, Scherzingen, ... bingen, Schelingen Jechtingen... rect către izvoare.

Orașul din Breisgau — „orașul liber“ de pe paralela 48, parcellat la nivelul străzilor de pîrîiașe de o șchioapă canalizate pe unde te aștepti mai puțin, orașul acoperit dimineața și seara de clopotele bisericilor, ale marii catedrale gotice și ale ceasurilor din turnuri, orașul miilor de biciclete („Bicicletele din Freiburg“), al florilor și al maștri-

Note de călătorie

Un băț, o floare, două frunze: experiment lingvistic insolit

lor cîntăreți care-și expun milei publice ritmuri europene, africane sau sud-americane, orașul dintre Alpii Elvețieni, Vosgi și dealurile Alsaciei, la mică distanță de Basel, Berna, Zürich, Konstanz, Stuttgart, Lucerna, Strassbourg și în care stau pe Strada Matilda, la micul hotelist Rudi Zwigard, colț cu aleea Bismarck și, de cealaltă parte, Strada Hohenzollern, apoi strada Habsburgilor — „capitala Pădurii Negre“, se așază temeinic pe un afluent al Rinului (cit Bahluju), dar complet nemțificat încă de acum opt sute de ani, își înalță și universitatea în vremea lui Ștefan cel Sfînt al nostru iar aceasta, universitatea, își așteaptă, la vreme de sinziene, oaspeții.

Din Texas, elegant, subțire, încă drept, cu ochelari, glas firav, soție și auzul slăbit, cu optzeci de ani de viață și peste o jumătate de veac de lingvistică la Universitatea de Michigan, vestitul profesor intră în sală și, după prezentări, urcă la catedră cu o pungă obișnuită de plastic ce pare a avea importanță. „Voi proceda la un experiment monolingv“, ne anunță cu voce îndepărtată profesorul și scoate din sacoaș niște flori de cîmp, mai multe frunze de arțar, vreo două pietre de riu, citeva bețe de lungimi diferite, un mic aparat de radio sau casetofon, pe care le pune tacticos pe o masă de lingă pupitru. Amfiteatrul este dintre cele moderne, cu acoperiș parca neteterminat prin interior, evident fără tavan, cu o tablă de lungimea peretelui

din față iar cel din stînga, complet din sticlă, despărțindu-ne de o curte interioară, cu iarbă și copaci, unde doi băieți rași pe cap și în uniforme de marină americană se hîrjonesc cu trei alsacieni de toată frumusețea. În sală — nemți, americani, români asiatici, profesori și studenți și, nu chiar neașteptat pentru unii dintre noi, la semnul „Profesorului Știucă“, intră un negru, pe care îl aduce profesorul prezentator Pilch și îl introduce drept „necunoscutul informant“.

Își dau mîna, se prezintă rostind formulele de rigoare, profesorul în engleză iar celălalt în limba lui. După care, cu nesurprinzătoare vioiciune, profesorul se întoarce spre tablă și transcrie fonetic ce-a auzit. Cu și mai mare sprinteneală, avînd auzul mai bun sau mai fin sau mai bun și mai fin, soția își face loc lângă el și completează notația fonetică a „soțului colaborator“. Destul de neobișnuit, profesorul, care mai face și niște adnotări hieroglifice marginale, pare-se că în engleză, începe să scrie din extrema dreaptă a tablei.

În faza următoare îi arată negrului materialul didactic cu care venise: mai întii un băț, apoi o floare, o floare mai mică, două frunze, o frunză. Tînărul negru le numește iar profesorul tare de urechi repetă și notează pe tablă, în coloane care se ordonează înapoi, spre stînga, către militari și alsacieni; colegii Manfred Pütz, Christian Majr și Suza Bach își exprimă de alături scepticismul.

Din mîna profesorului cade o frunză de arțar, informantul vorbește, apoi cad mai multe frunze și profesorul descrie întîmplarea în limba celuilalt, care îl corectează în vreo două locuri. Profesorul îi arată urechile cu miinile amindouă, apoi o ureche, nasul și, tot ascultînd, pare că se luminează înspre o lume pe care începe s-o bănuie.

Este invitat și un informant din sală, negrul descrie venirea lui, profesorul notează încă o coloană pe tablă, și, încet-încet, se infiripă o conversație. Cel din sală ia loc pe scaun, se ridică, repetă acțiunea, negrul vorbește, profesorul îl urmează, soția parcă dispărînd din scenă. Îi arată casetofonul, apoi ceasul, apoi un obiect mai îndepărtat din sală și toate acestea îi solicită negrului un vocabular și o gramatică. Manfred și Christian ciulesc urechile și fac loc atenției lângă neîncredere.

Trec așa cam douăzeci de minute și Kenneth Pike propune un număr de comentarii; afară, cei doi se joacă și mai abitir cu alsacienii lor. Calculul probabilităților, repetiții, semnificația absențelor de sunete și combinații, frecvența anumitor elemente, procesul de formare a sunetelor, dinamica accentelor, intonație, ritm, relația dintre cel ce știe și cel ce știe. În acest moment ni se relevă că elementul mai important este memoria fenomenală a lui Pike, plus faptul că deficiența auditivă este dublată de o capacitate deosebit de acută de observare a producerii sunetelor de către informant, plus o minte analitică obișnuită cu procesul funcționării limbilor în relație cu realitatea. Profesorul se mișcă înspre universul sonor necunoscut pornind de la categoriile englezei pe care o cunoaște — categorii logice, sonore, gramaticale. Își proiectează propria limbă, prin intermediul realităților succint descrise mai sus, într-o alta.

Rezumatul pe care îl face, către ora opt seara, după ce camenii și animalele de dincolo de peretele-fereastră s-au retras iar colegii propun o bere la grădina, este o relaxantă filosofie a limbajului pe baze semantic-semiotice. Îl invită acum pe negru să-l ajute într-o retraducere. Negrul știe bine franceză și germană iar profesorul nu știe; intervin cunosători — interpreți din sală, situația lingvistică se complică neașteptat de mult și Pike își explică, în concluzie, tipurile de asocieri cu care a lucrat și ne anunță că va încerca să identifice limba pe care am ascultat-o. Menționează un dialect din Sierra Leone, negrul nu es-

te de acolo, dar admite că ceea ce vorbește el e o limbă strîns înrudită cu cea la care se referă profesorul. Spectacolul se încheie cu răpăituri în mese și dușumea. Experimentul monolingv s-a dovedit a fi unul dintre cele mai plurilingve posibile, constituindu-se totodată într-o demonstrație privind una din marile dimensiuni ale umanității dintotdeauna — comunicarea.

Iar pentru a întregi comunicarea, pentru a o urmări în cvasi-plenitudinea ei umană, trebuie studiate nu numai efectele, acuzările, Delta, ci și sursele, izvoarele. Cuvintele, asemenea riuurilor, curg și funcționează în potențialități absolut nebănuite, unele ca niște depozite de muniție care explodează mai devreme sau mai tîrziu, altele ca focuri mocnite ce-și arată lumina flăcărilor numai în anumite momente — adesea chiar indiferent de forța lor referențială.

Cu Dunărea asumată în totalitatea ei, cu limbajul — și mai ales acela al localnicilor — într-o perpetuă indecizie, după o aventură pe Schlossberg, duminică se propune eforturilor călătorului zona Lehen Betzenhausen cu al său Flückiger Seepark; în ciuda burnitei, orchestra cîntă pe o estradă înălțată deasupra lacului încărcat de rate, lebede și nuferi uriași (nu m-ar mira să fie un soi altoit), pe podeaua frunzelor cărora se plimbă tacticos rătăștele venite pe lume în urmă cu o săptămînă poate; duminică, la vremea teilor în floare, lângă Stadionul de Vest și Grădina japoneză, înconjurat de o altă lume, cu căteii frumoși tunși și nemțitori blonzi, colorați, în hainele lor, și ades antipatici, dacă-i privești din apropiere. Nu este drept, poate că nu este nici bine, dar „prosiunea istoriei“ este aceea care mă împiedică să văd curățenia, frumusețea și eleganța de peste tot fără a mă gîndi că, pe aici și în alte locuri, în adîncul sufletelor și al pămîntului — sau al cerului? — se adună ură și arme și bombe și suferință; nemții fiind, după cite se vede, adine sentimentali, în comparație cu mai nordicii și mai post-oceanicii lor nevecini și ale căror brunhilde ar putea să detină secretul.

Drumul înapoi, în jos, s-a întîmplat să fie, cu o nesemnificativă oprire, prin Nürenberg, ziua în Germania și Austria, noaptea în Ungaria. La București, pentru prima dată în viață și oraș, nuferi de vînzare pe străzi. La televizor — Păunescu și nedumeriții lui admiratori.

Ștefan AVĂDANEI

Lirică americană contemporană

MICHAEL BLUMENTHAL

Virful icebergului

Spune că limba face cu adevărat
Ceea ce spune că face.

Că pasărea din mina ta
E cu adevărat o pasăre, că e nevoie de doi
pentru a dansa tango, că oricine își sapă
propria groapă va trebui să doarmă în ea.
Spune că ai drept prieten un prost
Iacom și inutil, imprăștiat sub stele
și că trebuie să fii cineva
ca să poți cunoaște pe cineva. Spune că puterea
face dreptate, că cea mai bună ofensivă
e o bună apărare că proștii dau năvală
în timp ce ingerii, care tremură, se bilbiuie

în fața preșurilor din dreptul ușii. Spune
că viața e nedreaptă, că
așa e ea, că cineva îți spune
„Îți doresc o zi bună“ și chiar îți dorește asta.
Ce-ar fi dacă cuvîntul frumos și calm
ar fi îndemnat discret
să se întoarcă la adevăratul său sens —
„cel mai rău“ să însemne cu adevărat cel mai rău,
„cel mai bun“, cel mai bun,
și „toate“ cele ce le spui,
toate, chiar și reclamele
de pe ultima copertă a propriei tale cărți
să fie la fel de adevărate ca propriile lor bune intenții?
Ce-ar fi dacă, „pînă cînd moartea ne va despărți“
ar însemnat cu adevărat pînă cînd ultima răsufelare
iubita mea, va înceta dacă „întotdeauna“ ar însemna
pînă la ultima maree a lumii? Ce-ar fi
dacă „dragoste“ ar însemna din nou dragoste
nu doar virful unui iceberg,
care se scufundă, cu toată sinceritatea.

Traducere de Horia HULBAN

Vechea catedrală „Bauhütte“ din Freiburg

Redactor șef: IOAN HOLBAN

Secretar general de redacție: VASILE CONSTANTINESCU

Redacția: Sorin LUPAȘCU ● Bogdan Mihai MANDACHE ●

Ștefan OPREA ● Cassian Maria SPIRIDON ● Valeriu STANCU ●

Nicolae TURTUREANU ● Secretariat de redacție: Virginia BUR-

DUJA ● Mariana STANCU ● Carmen VERICEANU ● Contabil șef:

Nicolae VECHIU ● Secretare dactilografe: Adela GACEA ● Ange-

lica MORARU ● Sector difuzare: Cătălin NICOLAU ● Corespon-

denți din străinătate: Paolo GIANFELICI (Italia) ● Horst FASSEL

(Germania) ● Petruța SPANU (Polonia) ●

Comenzi din străinătate se pot abona și
direct la redacție, prin depunerea în contul
contabil nr. 21.71.66.50.10 la B.C. Iași, a sumei
echivalente în alte monede convertibile. Zona
românească: 96 dolari S.U.A. (1 an). Zona
germanică și austriacă: 108 dolari S.U.A.
1 an. La abonament este inclus și serviciul
de expediere directă de redacție. Cont în
lei, la B.C. Iași: 65516930.

Tiparul: S.C. „Dosoitei“ S.A., str. Sf. Lazăr 49,
Iași, 6600.

Redacția și administrația: str. V. Alecsandri
nr. 8, Iași, 6600.

Telefoane. Redactor șef: 98/146433; Redacția
și secretariat redacție: 98/113906; Contabil
șef și Difuzare: 98/113923.

Poziția în Catalogul Presei Interne: 842.
ISSN: 1220-4560.